

RECORTS INTIMS DEVANT LA TOMBA

DEL M. I. DR.

D. ESTANISLAU REYNALS Y RABASSA.

REYNALS ha mort! Tremenda realitat! L'home creyent y virtuós, lo professor savi y eminent, lo docte y profundo jurisconsult, l'escriptor fecundo é inagotable, ha partit d'est mon de penas y sols y desconortats ha deixat á una familia idolatrada, á uns amichs y deixebles que tant lo respectavan com lo volian, á uns conciutadans, en fí, quel reverenciavan.

«¡Oh bon mestre, arribares ja á port, pero que farém ara sens tú, expert náuxer que dreturavas nostre feble leny! En ell solcárem prop teu l'enasprat mar de la vida. Y si la illa venturosa de la vera ciencia nos oferí socós en mig de la temporalada de las passions, tu nos feres saborejar sa dolcíssima mel, iniciantnos en la coneixensa del dret humá y de la justicia eterna! Ab goig recordém aquell dia felís en que junts nos trobarem per lo camí del

mon: la severitat de la negra toga de catedràtich qu' envolcallava ton migrat cors y del emborlat birret que cubria ta vigorosa testa, adunada ab la veneració y respecte que 't professavam s' engrandian poderosament per la vehemencia arrebatadora de ta veu, la profunditat de tos conceptes, la rectitut de tas conclusions y l' entussiasme de ton gran cor!»

Encara tenim present la defensa qu' obtenia de nostre mestre la constitució de la familia catalana: lo matrimoni y en especial la costum germánico-cristiana de la societat conyugal ó bens ganancials, observada en lo camp de Tarragona, altres dels temas que omplian notabilíssimas llisons embellidas per son clar ingeni. ¡Oh temps benvolgut de nostra quotidiana comunicació, ja no tornarás may mes: tranquil y plahenter trascorregueres allí en las celdas y claustre qu' avans rubliren també de ciencia pero d' una ciencia mes gran y profunda, de la ciencia divina, los piadosos carmelitas que lloavan á Deu aplegats en aquell monument del segle XIII, avuy arrunat com tants d' altres qu' acusavan la passada grandesa de Catalunya! Allí nasqué nostra amistat, afecte desigual, pero intens y gran, que no s' apagá jamay durant lo curs de sa vida: nostre savi mestre era pare y nos volia com á un fill, no sé si perquè, segons ell referia, eram lo mes jovencel de sos deixebles, y aixó li recordava als seus fills estimats.

Alguns anys mes tart, quan un dia nos vejé enfeynats en treballs propis de la carrera notarial, interesantse per lo curs dels estudis complementaris á que 'ns dedicavam llavors, nos animá á prosseguirlos y, recordantnos l' antigua predilecció ab que son carinyo nos distingia, digué: «los joves poch á poch se fan grans, jo també he estat xaval y ara 'm torno vell.»

En efecte, vell era á 48 anys, qui tota sa vida dedicá al treball asíduo y al continuat estudi. Lo foro, lo periodisme y la cátedra havian ocupat los millors dias de sa preciosa existencia. Memorémla breument y ne traurém gran exemple.

Nat en esta Ciutat, l' any 1822, de bons y cristianíssims pares, grabaren estos en son cor aquellas máximas saludables, recullidas en lo rich graner de la fé católica, criteri recte que sempre endressá sos actes y ennoblí los seus escrits. Enseyárenli los Pares Escolapis de Sant Antoni las humanitats, seguí després en l' Universitat los estudis de filosofía y de dret, fins qu' en 1846 obtingué lo títol d' Advocat.

En 1849 prengué la ploma pera vuydar en las prempas del periodisme aquell caudal d' articles que de tan profundos, á voltas fins eran incomprendibles á la mayoría dels lectors, aquell comble d' ideas ab que son fecundo pensament y sa rica imaginació, sabia ilustrar las questões latents en la lluyta desapiadada de la política, lluyta que, no hi ha dupte, li robá un temps preciós destinat altrement á mes profitosos treballs, y li minvá sas ja enflaquidas forsas per lo hábit del estudi.

Iniciá la sua carrera professional en l' ilustre Escola de Comers l' any 1852 y després en la Superior del Notariat anexa á est Claustre universitari.

En 1853 nomenárenlo per sos mérits literaris Académich de número de la Real de Bonas lletras d' esta Ciutat, qual corporació, aixís com la Academia de Jurisprudencia y legislació, ilustrá sempre ab los múltiples y escullits coneixements que possehia. De l' última meresqué serne elegit duas vegadas president, patentisant ab los discursos inaugurals: *El derecho en nuestros dias* (1860), *El derecho nuevo* (1874) y *El derecho cristiano* (1875) la profunditat de sos estudis jurídichs, ja avans prácticament demostrats en la part principalíssima que, com á Secretari del Excelentíssim Ajuntament de Barcelona, prengué, l' any 1856, en la redacció de las *Ordenanzas municipales* avuy encara vigents. Convé també mencionar, entre sas notables publicaciones: *La libertad de cultos y el matrimonio civil* (1870) y *La verdad política y los partidos* (1872).

Fou: lletrat consultor de distingidas corporacions mer-

cantils com la *Catalana general de Crèdit*; oficial en 1863 del Ministeri d' Ultramar confiat llavors per S. M. al célebre catalá D. Francisco Permanyer; y últimament Rector d' esta Universitat literaria.

Empero, quan nos complau mes admirarlo, es disertant En Reynals com á catalanista, aquella *vegada á la vida* que pogué ferho, *en un acte públich y solemne ab la llengua que 's parla en la terra ahont fou nat*: ço es, lo dia de la festa del Jochs Florals de 1871, al presidir lo Consistori de dit any, pera honra de las catalanas lletras. Son parlament pinta ab un estil concis pero gráfich, lo mon romá y lo cristiá, investiga en sos orígens l' esperit de patria que dona la naixensa, á diferencia del de nació que forman la fé y la historia, y eczalsa l' amor á la llengua de la terra, que considera com á ferm lligam d' aquell.

Si alguna volta havém intentat reproduhir mijansant una atenta lectura, la gratíssima impresió que 'ns causá, especialment al desenvollop al concepte de l' antiga Roma y de las novas nacionalitats cristianas, recordém involuntariament per la semblansa de las ideas, una sentada, á nosaltres memorabilíssima, en que son amor de mestre versá á curull lo doll del seu entussiasme en lo cor del mes indigne de sos deixebles. Y ara, pararia aqui la ploma, que sembla desitjosa de barrejar l' obscura personalitat del qu' escriu estas ratllas, ab la vida de tan ilustre patri-ci, si lo deber ineludible de cumplir la comanda que 'ns feu la Redacció de LA RENAIXENSA, exposant la veritat nua y sencera pera donar á coneixer á Reynals tal com lo compenguérem, no guiés nostra inesperta ma. Mes dirém en disculpa propia: aixís com l' aymant se gósa á cada moment pensant ab los recorts del objecte benvolgut que trist anyora, aixís nosaltres també, volem avuy obrir los plechs del cor ahont s' hi estotjan tan dolsas memorias y ab ellas consolarém nostra pena, ab ellas ensenyarém á estimar lo nom y las virtuts del professor excelent y del

home just, ab ellas per fí, esperarém resignats lo jorn venturós en que poguém revéurel.

N' era, donchs, un de la tardor del any 1873, en que per caballerosa benevolencia é inmerescuda distinció del Sr. Bibliotecari jefe d' esta provincial y Universitaria, examinavam, en aposento reservat y en hora extraordinaria de la tarde, cert manuscrit legal confiat à sa custodia, quant de sopte entrá nostre estimat mestre (en altre temps Oficial de dit establiment y per tal d' ell molt familiar) y nos sorprengué en mitg del treball. Seguíremlo ab son beneplácit y volgué fernos companyia, fullejant á prop nostre las conegudas «*Cartas del filósofo rancio*». Un descans à sa lectura nos proporcioná ocasió pera consultarli sobre l' estudi que empreniam del desarrollo d' una institució jurídica en las principals llegendacions antigas y en los orígens de la catalana. La resposta nos feu esperar, deixantnos com may admirats de son saber y erudició, puig mes que consell, fou un discurs pronunciat ab aquella vehement eloqüencia qu' era innata y natural en son carácter. — «Pera investigar la historia del dret occidental, nos deya, cal péndrela baix dos aspectes: alli de la creu y aqui de la creu. Esta es la fita culminant que separa la vella civilisació de la moderna. Las llegendacions de 'ls pobles qu' están derrera d' ella, s' enclouen en una sola : Roma. Vetaqui la gran ciutat del mon antich que feu tributarias á todas las nacionis primitivas, arrebasantlos quan de bó tenian : estudiats los fonaments de las lleys romanas, queda estudiat l' esperit de las demás llegendacions antigas.» — Venint à l' Edat mitja, feunos un acabat paralelo entre Irlanda y Catalunya. Llavors si que son entussiasme arribá al paroxisme, examinant tots los punts de contacte d' abduas nacionalitats. ¡Llástima gran que lo recort de sas paraulas se 'ns haja ja debilitat! ¡Ah, si al menys poguessen parlarnos los centenars de desanimats volums qu' omplenavam aquella sala, com proclamarian á Reynals fill predilecte de la patria! Ella lo ha plorat, acompanyant l' inmens dolor d' una esposa

desolada y d' uns fills órfens per la recient mort de tan eminent patrici, ocorreguda en lo primer dia del mes actual, quan sols contaba uns 53 anys; ella li tributá gran honor fins que la llosa de la tomba clogué sas despullas; ella escriurá son nom ab lletres d' or entre las gestas memorables!

Mes ¿per qué nostres ulls, ab l' amarga rosada del desconort, saludan la partida del germá benaventurat? pregunta la freda rahó al sensible cor. Si esta vida no es sino un curt viatge y la mort que de lluny tan terrible sembla, no es sino, com diu San Bernat, *lo fi dels combats, la consumació de la victoria y la porta de l' eterna vida*, ¿per qué plorém? Sa mort fou *preciosa als ulls del Senyor*. (Ps. cxv, 5.) No 'l plorém, donchs, nó, á nostre amich. Esforsemnos al contrari, en seguir sas petjadas, imitant las virtuts qu' ennobliren sa peregrinació per est mon, justa y edificant, á fi de poder obtindre un jorn la felicitat de qu' ara gosa, fruint de la coneixensa perfecta d' aquella prudencia y sabiduria que sa potent imaginació nos fiu entrevéurer y admirant al Dèu omnicient è immens, qual única contemplació, satisfará sobradament las nobles aspiracions de que feu mercé à nostre esperit immortal.

Barcelona, Maig de 1876.

ANDRÉU BALAGUER Y MERINO

QUADROS
DE
HISTORIA CATALANA

(SEGLE XVIII)

TREBALL PREMIAT AB LA JOYA OFERTA PER
LA JOVE CATALUNYA EN LOS JOCHS FLORALS DE 1874

IV

(1713)

o palau de la Diputació y sos entorns vessavan d' animació la tarde del divendres 30 de Juny de 1713.

Per entremitj de la gentada qu' omplia de gom á gom lo carrer del Bisbe, ab prou feynas podian obrirse pas los cavallers, ciutadans y eclesiástichs que, á peu y en amigable conversa, ó en pesats cotxes tirats per mulas, de tots cantons venian.

Quan ab l' ajuda dels centinellas havian franquejat aquella muralla viventa, entravan en l' artístich pati, y pujant l' escala se dirigian cap á la porta principal del saló de Sant Jordi. Abans d' entrar donavan lo nom en una ó altre de las duas taulas, que ab tres escrivents quiscuna, hi havia á un costat y altre de la porta.

Lo saló estava sumptuosament disposat pera l' importantíssima cerimonia qu' en éll s' anava á celebrar. Altre

no era que la reunió dels Brassos generals, que aplegats en Corts, anavan á decidir de la sort de Catalunya.

Grans aconteixements havian canbiat la situació de aquesta en los set anys transcorreguts desde que l' exércit de Felip s' havia retirat d' enfront las murallas de Barcelona. Duas voltas Cárlos III, triomfant, havia entrat á Madrid, y duas voltas havia hagut d' entornarsen á Catalunya, vensut per la passiva resistència del poble castellá, qu' aborria tant al Rey austríach com nostre poble al Rey francés. Quan per no tornarhi may mes, Cárlos deixá á Castella en 1710, las batallas de Brihuega y Villaviciosa asseguravan en lo centre d' Espanya lo poder de Felip.

Desde llavors l' estel de Catalunya s' apagá rápidamente. Los fets mes inesperats contribuïren á deixarla abandonada davant del poder de Castella y França, sas mortals enemigas, y á ferla la víctima de tota aquella llarga série de guerras en que havian jugat los interessos de la Europa entera.

Al comensar l' any 1711 l' exércit francés-castellá, recobrada ja tota la Península, ocupava las principals plassas de la frontera del Principat; y com si aixó no fos prou, la mort del Emperador d' Alemanya, germá de Cárlos, obligava á aquest á partir d' Espanya per anar á regir aquell Imperi. Al finalisar aqueix meteix any, un cambi de govern á Inglaterra afavoria los preparatius del tractat de pau ab la França. La realisació d' aquest, y l' haver anat entrant en éll totas las demás nacions aliadas, doná per resultat final lo tractat d' Utrech, ahont se firmaren en 11 d' abril de 1713 las paus generals.

Prou s' havia afanyat Catalunya pera que en est li fossen solemnement respectadas las convencions ó pactes ab que algunas de las potencias que l' havian incitada á al·sarse contra 'l govern de Felip, li asseguravan sas llibertats y privilegis; empero sols ne conseguí la mes negra ingratitut. Prou ne enviá de Embaixadors y 'n dirigí de representacions, mes tot fou en vá; y si bé Cárlos, ja emperador d' Alemanya, protestava sempre estar disposat á

recompensarla com se mereixia, é Inglaterra manifestá desitjos de cumplir la paraula empenyada, tals protestas y desitjos se convertiren en fum, y Barcelona, al veure que las tropas alemanyas anavan á embarcarse, y que l' exércit castellá y francés baixava cap al seu pla, com l' assedegada fera, no tingué altre remey que aplegar en Corts á tota la terra, pera que en solemníssima deliberació decidis lo que fer se devia en aytals moments, los mes terribles per que may hagués passat.

Per aixó los tres Estaments que formavan nostre primer Cos llegendariu havian respost á sa convocatoria, y estavan ben representats en lo Saló de Sant Jordi la tarde á que 'ns havém referit.

Dinou personas eran las tramesas per l' Estament eclesiástich. Entre ellas feya de president don Fra Francisco de Cordellas, Abat de Gerri, en ausencia del Arquebisbe de Tarragona, assistinhi los Abats de Camprodon, Sant Pere de Roda, Sant Feliu de Guixols, Santas Creus, lo Sacristá de Sant Pere de Banyolas, los Síndichs dels Capítols y alguns Canonges de las Seus mes principals de Catalunya.

Los representants del Estament militar eran 204, presidint est Bras l' Exm. Sr. D. Joan de Lanuza y de Oms, Comte de Plasencia. Hi figuravan també los Comtes de Centellas, de Creixell, de Munster y de Sant Martí; los Marquesos de Cartellá, del Poal y de Vallcabra, y altres barons y nobles distingits, alguns dels quals ostentavan los antiquíssims cognoms de Fivaller, Pinós, Cruilles, Copons, Rocaberti, Llansa y Queralt.

Lo Bras Real ó popular constava de 110 membres, entre 'ls quals 63 Síndichs de las principals ciutats y vilas de Catalunya, y molts ciutadans. Era presidit per lo Doctor don Emanuel Flix, Conseller en cap de la Ciutat de Barcelona, que com á mare de tota la terra, havia conservat sempre eixa representació.

Lo brugit que tant nombrós aplech produhia, cessá quan tocadas las quatre en lo próxim campanar de la Seu,

aparegué per la porta principal del Saló lo Consistori precedit dels verguers, portant las dauradas masses. Lo formavan don Francisco de Solá y de Sant Esteve diputat reyal, don Félix Reig, canonge de Barcelona, oidor eclesiástich, don Francisco de Sullá y de Gassol, oidor militar y don Joan Andreu, oidor reyal, estant ausent per malaltia don Fr. Anton de Solanell, Abat de Sant Pere Galligans.

Ab respectuós silenci acullí lo concurs la entrada dels Diputats y Oidors, que, travessant lo Saló, se dirigiren al extrem del meteix, ahont hi havia una taula ab rich cobertor de domás carmesí guarnit d' or, contenint un juratori d' argent, de qual metall era també lo tinter y demés corresponent. Se sentaren aquells, fentho aixís meteix tots los circumstants, çó es, l' Estament eclesiástich á ma dreta del Consistori, lo militar á ma esquerra, y ocupant lo fons del saló, en lo qual s' havia disposat un altar ab dos Sants-Cristos, lo Estament reyal.

Las grans proporcions del saló, la severitat dels ornaments y lo variat de trajos dels eclesiástichs, cavallers y ciutadans, donavan una clara idea del poder y la riquesa de la «Nació Catalana.»

Abans de que 'l Diputat Militar, qu' ocupava lo seti d' honor, donés comens al acte, tota la concurrencia s' alsá segona volta pera rebre al Exm. Conceller en cap, á qui s' havia passat avís d' estar ja reunits los Brassos, y que 's presentá en lo saló, ab acompanyament de quatre ciutadans membres del Consell de Cent. Vestia roja gramalla y 'l precedia un masser de la Ciutat.

Després d' haverse sentat en lo primer banch dels destinats al Estament reyal, lo President obrí l' acte ab un curt parlament alusiu al meteix; després de la qual se feu la deguda protesta.

S' aixecá seguidament lo Secretari del Consistori, don Ramon de Codina y de Ferreras, qu' estava en una taula davant dels banchs del Bras militar, y comensá á llegir un voluminós plech que contenia la «Proposició que feyan

los Excelentísimos y Fidelísimos Senyors Diputats del General de Catalunya á aquella Junta de Brassos.»

En ella lo Consistori relatava tot lo que s' havia esdevingut en l' anterior trieni, ab referencia als passos donats pera lograr l' asseguransa de la constitució política del Principat, ja prop del Emperador, mitjansant l' embaixador catalá, Marqués de Montnegre, ja directament en lo Congrès, ja prop del Generalísim Guidobald de Starhemberg y del almirall Jennings que comanava l' esquadra inglesa anclada davant Barcelona.

Tant com la lectura d' aqueix important document anava avansant, l' atenció dels Diputats era mes viva y mes imponent lo silenci. La llarga colecció de cartas que 'l constituhian anavan desenrotllant tots los fils de la tela en que Catalunya s' havia de veure presa.

Era la darrera lletra la del Generalísim, fetxa 27 d' aquell meteix mes, en que ratificava lo terminant de las ordes del Emperador de verificar immediatament l' embarch de las tropas. Després d' ella acabava 'l document demanant «concell en negoci tant grave y de tant altas consecuencias, á fí de pendre una resolució conforme al servey de Deu y del benefici públich del Principat.»

La primera impressió que produhí la *Proposició* fou tant dolorosa, que tots los Diputats quedaren sens dir paraula, y ni l' un gosava casi mirar al altre. Passada aquella, comensaren los enrahonaments a cau d' orella, anant augmentant fins que un Diputat interpretant los desitjos de tots, s' axecá pera demanar s' acordés que sobre tant trascendental assumpto deliberessen per separat los tres Brassos.

Ay tal proposta, després de la consulta del Assessor y del Auditor del Consistori, fou votada y admesa; acordantse també que la *Proposició* s' estampés desseguida, pera repartirla entre 'ls individuos dels Brassos, y designantse los locals del edifici ahont desde l' endemá devian aquets aplegarse.

Quan després d' aixó, se doná l' acte per termenat, ja

la rogéncia llum del sol ponent feria las finestras del Saló, confonent los objectes ab las melancólicas sombras que sobre sas parets projectava.

*
* *

Lo dia primer de Juliol comensaren, donchs, sa tasca los tres Brassos separadament, y pogueren ja convenir en que se elegis una Junta de 27 personas; 9 per cada Bras, las quals proposessen lo que devia ferse en aquellas circumstancias; y al meteix temps acordaren encarregar al Consistori se servís suplicar al Generalíssim Comte de Starhemberg la suspensió de la publicació del Armistici acordat entre Fransa y Alemanya. Dita Junta fou elegida lo següent dia 2, essent annuida ó aprovada lo dia 3.

A la matinada del 4, l' indicada Junta resolgué proposar se trametés embaixada al Duch de Populi, servintse de la mediació y passaports de Starhemberg, pera solicitarli la conservació de las Constitucions y privilegis del Principat. Mes era ja tart: la opinió pública que veyá que l' enemich anava avansant, y que desconfiava de tota negociació, degué excitar-se desde que vegé que las Corts cercavan solsament medis conciliatoris y 's passava 'l temps sense obtenir resultats positius.

Per aixó lo meteix dia 4 á la nit, quan se reuní lo Bras reyal, lo ciudadá de Barcelona, Félix Teixidor y Sastre, fentse echo del sentiment del poble, proposá, que «atés l' estat del Principat y la gran amenassa que se li feya, se noticiés als Brassos se prenguessen las armas y se disposés la defensa dels privilegis y concessions reyalis del Principat»; á qual parer s' adherí sustancialment D. Joseph Ferran.

Tanta aceptació devia trobar en los demás Diputats ay-tal proposta que ja l' endemá (5 de Juliol) reunit altre volta 'l Bras, lo Exm. Conceller en Cap, alegant poderosíssimas rahons históricas y políticas, demaná que 'l Bras

annuis ó s' adherís á la proposició de pendre las armas, passantse seguidament á votació.

Solemnes eran aquells instants, s' anava á decidir si Catalunya, abandonada de tothom, pendria la heróica resolució de morir ab honra abans que agenollarse als peus de sos enemichs. Los Diputats del Bras reyal anavan ab son vot á declarar la guerra ó á sometres al jou de l' esclavatge; ningú dubtava de que la resolució qu' ells prenguessen seria la de totas las Corts.

Se comensá la votació, y 'l primer vot fou afirmatiu; també 'l segon, lo tercer, lo quart; al arribar á set l' entusiasme no pogue contenirse, y tots los circumstants, com moguts per una poderosa forsa, s' alsaren rápidamente y extenent los brassos unánimes aclamaren la proposta.

Sense perdre moment fou comunicada per Embaixada al Bras militar, y per paper al altre Bras.

La nova corregué desseguida per tot arreu y la satisfacció que tothom experimentava degué avergonyir als cavallers del Bras militar que cuytaren á aprovarla lo següent dia 6, si be alguns d' ells formaren protesta per ser contraria eixa determinació á lo que estava d' abans acordat.

*
* *

A altas horas de la nit del dia 8 del meteix Juliol, en la Casa de la Diputació hi havia un mar de gent, esperant la deliberació del Consistori que devía donar forsa de lley á la proposta dels Brassos militar y reyal.

Dos dias havian passat desde que 'l Consistori la tenia rebuda, y si be intentá nomenar una Junta de eclesiástichs pera que l' aconsellessen sobre aquell afer, era ja tanta l' impaciencia dels Brassos, y la Ciutat havia demostrat tant son esperit, que 'ls Diputats y oydors no pogueren retardar mes llur parer.

Era la matinada del diumenge 9, y encara estava ple lo

gran saló de Sant Jordi, y nombrosos grupos esperavan la decissió baix al carrer.

Tocaren las quatre, y obrintse la porta de la Sala Consistorial, aparegué lo Secretari Codina, y á la claror de las candelas que confusament llumenavan lo Saló, llegí l'acort del Consistori en lo que 's conformava ab lo aconsellat per los Brassos militar y reyal.

Frenétichs aplaudiments y crits d' entussiasme aculliren las derreras paraulas del Secretari: brillaren en l' ayre las espasas dels cavallers; las mans s' estrenyian; los abrassos eran fermes, y tots aquells cavallers y ciutadans, nobles y menestrals juraren salvar á Catalunya ó morir per ella.

Al dematí següent quan las cridas, que ab gran remor de clarins y timbals se publicaren, feren assaber á tot Barcelona la declaració de guerra, la Ciutat s' entregá á las mes grans demostracions d' alegría, engalanantse com pera una festa, quan solsament jorns de dol se li esperavan.

(*S' acabarà.*)

ANTONI AULÉSTIA Y PIJOAN.

CORRESPONDENCIA

SRA. D.ª MARÍA DE BELL-LLOCH:

ARA amiga: Ab veritable goig he llegit la primera part de la discreta carta en que pinta vosté ab tant entussiasme y veritat la festa dels pastors en Montmany, la nit de Nadal. Sobre lo relleu que li dona la ploma de vostre, té per mí aquella descripció una pila de motius per captivar-me; jo conech los llochs ahont se passa la escena com si fos nat y criat en ells; los singles, las torrenteras, las pedras y los arbres, tot es per mí recort viu de agradables excursions; pocas son las casas de aquells encontorns ahont no haji rebut un ó altre dia la mes coral hospitalitat y mes de quatre voltas, ben segur que passant ab la escopeta al coll y donant caus, no sols per las veredas que conduheixen de una á altre pagesía y de totas á la Iglesia, sino per los corriols del bestiar, he tingut algun moment de festiva conversa ab la major part dels pastors que en la ocasió que vosté descriu prestaren senzill

homenatge y sincer acatament al bon Jesuset. D' altre part la festa en sí mateixa, qual costum coneixia, respon tant de ple á mos sentiments que son recort fa ressonar las fibras mes delicadas del meu cor, despertant ensemps l' amor de Deu y l' entussiasme per las aspres montanyas de la patria y per les bons montanyers que las poblan. Tant de bó que pogués tothom gosar en la intimitat de la familia ó de verdaderas amistats lo dols perfum que exhalan las costums senzillas y las honestas virtuts dels montanyers, lo entussiasme que fa brollar en los cors la contemplació de la naturalesa en las aspres tingleras, en las frescas ubagas y en las rients torrenteras de nostre montanya, disposant aixís son esperit per estimar de igual manera lo antich y lo modern y per aliar bonament tots los adelantos dels nous temps ab las cosas de la vellura!

Mes per lo mateix que conech á pams aquell delitós país y se lo que vosté l' estima, penso no li sabrá mal una observació sobre lo nom de un dels punts per hont passá per dirigir-se á Montmany. Mes amunt de La Garriga, hi ha un petit arrabal que vulgarment s' anomena Callicant, constituït per mitja dotzena de casas pertanyents al poble, que abans he anomenat, y ahont deixa lo qui va á Montmany lo cami-ral per atravessar la riera del Congost y ficarse de sobte á la montanya. Lo veritable nom d' aquell caserío es Gall-hi-cant y contan los habitants de aquellas casas que dintre de una roca que allí hi ha al peu de la carretera, hi canta lo gall, de qual tradició ha pervingut lo nom ab que aquell lloch es conegut. Afegeixen empero, que per sentirlo cantar, lo viandant ha de donar primer un cop de cap á la penya, ab lo qual desperta lo gall que dintre viu moltes centurias ha, y canta desseguida.

Mentres espero deleitarme ab lo final de la sua carta, prechli me tinga per son ver amich y S. S. q. l. b. l. p.

O'SOLLERS.

LO LLIRI DE VESPELLA

VIII

VENSUT l' exércit francés aprop de Nápolis per las armas aragonesas acapdilladas per lo mateix rey En Anfons y firmada la pau, Guillem de Çarrera deixá la apartada provincia aragonesa y se 'n torná á sa patria pera descansar de las fatigas de la guerra, en la que habia combatut com un valent al costat del infant En Pere, qui 'l contava en lo reduhit nombre de sos amichs.

Quina seria la sorpresa del germá del Comte al trovar un munt de runas en lo lloch ahont havia deixat un fort castell, en qual torre senyorial onejava lo penó de sa familia, no hi ha perque ponderarlo. Habia desaparegut un nombre considerable de sos amichs.

Ab lo ánimo abatut y lo cor traspasat de dolor, se dirigí una tarde al nou convent de Santa Margarida de monjas Agustinas ¹ y demaná á la superiora que ho era á las

¹ Dit convent ocupava lo lloch que ocupa ara la iglesia dels Trinitaris.

horas Na Eduvigis de Vilademany ¹ permis pera veurer á Sor Elvira.

Una figura pàlida, qual blanchura feyan resaltar los amples plechs d' un habit negre, s' acostá poch á poch á la rexa del locutori.

—¿ Es á Sor Elvira de Çarriera à la que tinch lo gust de parlar?

—Si no recordo mal, me anomenan Elvira de Sanvicens.

¿ Tan fondo es l' odi que conserveu al nom de Çarriera que encara es vostre, que aixís voléu arrancarlo de vostre apellido?

Lo to de tristesa y amargura ab que foren pronunciadas aquestas paraulas, cridá la atenció de la novicia, que respongué ab calma y sentiment.

—Quant en lo incendi del castell que habitava moriren barrejats mon espós y mon germá que eran mos butxins, y lo primogenit de Sabassona y mon patje Gelabert que eran los únichs que me estimavan, desaparegueren ab ells totas mas alegrias, mas ilusions, mas esperansas y també mos odis y aborriments.

Si m' anomeno de Sanvicens, es porque l' altre nom te per mí recorts que 'm persegueixen continuament y acabarán prompte ab ma flaca existencia. Çarriera significa per mí crim, egoisme, venjansa, assessinat. Caballer, qualsevol que siau, vos suplich que no pronuncieu jamay aqueix nom, porque 'm fariáu sufrir mes del que puch resistir.

—Me son coneguts, senyora, alguns de vostres sufriments y venia pera procurar un calmant á vostre exaltada imaginació. Jo so Guillem... lo germà...

—¿ Vos sou Guillem? ¿ y veniu á veurem? ¿ no 'm aborriu? donchs á las horas, ¿ per qué no veniau avans? Quant en las horas de silenci y reculliment interior podiau sentir los mes lleugers remors que vos portaria lo suau oreig

² Filla del senyor de Taradell.

de la nit, ¿no sentiau una veu que 'us cridava perque vinguesseu á ampararme? ¿no sentiau los plors de la esposa de vostre germá que vos demanava áuxili y que la protegissen de sos desmans?

M' havian ponderat tant vostra bondat y lo ascendent que teniau sobre vostre germá, que vaig passar molt temps esperant ab vos; per aixó vos cridava en mas tribulacions y en mas llargas horas de desvetllament, pero vos no 'm sentiau! no arribavan fins á vostras orelles las tristas ondulacions que jo comunicava als oreigs de la nit! y encara que haguessen arribat, tal volta, vos Guillem, afortunat guerrer, cubert de llors y de mercés per un Princep que 'ns estima, no hauriau fet cas de aqueixas veus misteriosas que tal vegada ressonaren en vostres ohidos. ¡Oh! A las horas seriau culpable, hauriau despreciat los gemechs d' una víctima, la que veyentse ultrajada per son marit y olvidada de tots sos parents, recorregué á un estrany, á un home que la havia estimada; aquest que sentí sos sospirs fou una de las víctima sacrificadas pera son rescat.

Una exaltació febril s' anava apoderant de la novicia á proporció que parlava á Guillem, sos llabis havian pres lo color de la grana, sas galtas una vermelló estremada, sos ulls divagant donavan una senyal certa de la exaltació de son esperit. A son parlar tranquil y sossegat havia seguit son desixt de parlar estrany y deslligat. Guillem haguera volgut calmarla, tranquilisar aquell esperit débil, víctima de una exaltació quals motius en part no coneixia.

—¡Oh! no 'm destorbeu, Guillem, ans de parlar haveu de saber fins á quin punt só culpable... Vos no sabeu lo que ha succehit... jo tampoch ho sé del cert... Quant vaig veure que no podia sortir del castell sense vessar sanch, pot ser per la meva revelació imprudent, me vaig desmayar... no sé quant temps vaig permaneixer sense sentits, sols recordo que 'm torná á la vida la impressió d' un ayre fret... era l' ayre exterior del castell que no havia respirat

desde molt temps... vaig véurem' en los brassos d' un desconegut, bambolejant en una escala flaca, sobre mon cap sentia las blasfemias del Comte... ¡oh! á las horas vaig tenir por... Sabassona afavoria ma fugida... Trayeu la escala, digué aquell valent... *trayeu la escala*, diguí jo també... y ab mon egoisme condempní á mort á Sabassona, á Gelabert y á sos amichs... á vostre germá també que era mon marit... Jo tenia por de morir... mes no debia ser egoista y cruel... pera salvarme vaig esser criminal... abandoní á mos servidors... fiu traurer la escala que era lo medi de salvarse quants estavan en ma cambra... Mentres ells lluytavan y 's matavan per ma causa, jo fugia y 'm posava en salvo... La nit era fosca, agafada del bras de mon salvador saltava 'ls barranchs y las malesas impulsada per una por criminal... Quant estiguí lluny, expressí los desitgs de participar á sos amichs que estava en seguret, aplicá á sos llabis lo corn de cassa, la montanya de Gurb repetí l' eco d' un xiulet agut... Esperavam sentir la resposta del de Sabassona, quan de propmte s' iluminá 'l cel... se sentí un ramor confós... esglayador... lo tro retumbava... Superior á tot aquell soroll espantós sentia la veu de mon marit que 'm malehia, la del de Sabassona y de Gelabert que 'm deyan pérvida, la de mos vassalls que 'm cridavan assessina, incendiaria... un vértich s' apoderá de mí... me torní boja.

Al recobrar la rahó vaig preguntar per mos llibertadors... havian mort... vostre germá havia desaparegut ab los torreons de son castell ¡ay de mí! ¿perqué no moria á las horas? ¿perqué recobrar la rahó si havia de ser pera experimentar tot lo pes del infortuni? Coneixedora del mal que havia fet, estava possehida dels mes terribles remordiments; ma imaginació malalta 'm recordava á cada punt mon egoisme criminal; sentia continuament lo sinistre ramor de las espasas, y quant dirigia la vista á la montanya de Gurb la veyá, com lo Vessubi, vomitant flamas y engolintse uns cadáveres que 'm miravan ab ulls de foch y 'm cridavan assessina, assessina...

—Basta, germana, digué la Superiora entrant en aquell instant. Vos recordo la promesa que 'm teniu feta; si avuy vos he permés parlar de vostres críms imaginaris, es perquè aquí está present l' unich home que té dret á judicarvos y demanarvos compte de vostres actes.

—Sor Elvira, vostra mare te rahó, digué á las horas Guillem: so en lo mon lo únich representant d' una casa de que habent estat lo principal ornament, com tornareu á serho, si vostra inclinació no us lliga al claustre, y atmeteu la ma que vos oferesch jo Guillem de Carriera.

—¡Vos! ¡Guillem!...

—Desitjo curar las feridas de vostre cor empleant ab vos un comportament oposat al de mon germá. 'M fareu molt ditxós, Elvira, aceptant altre volta lo títol de comtesa.

—¡Oh! no, no, aixó no. No vull portar mes un nom que he deshonorat, ni ser castellana d' un castell que he condempnat al foch.

—En aixó sufriu una equivocació; qui aplicá lo foch al castell fou vostre marit, qui armá son bras fou son carácter indómit, y no vos procurantvos una llibertat de que 'ns havia privat injustament ó sens motiu justificat.

—Lo mateix li he dit, moltes vegadas, digué la superiora; mes ella es tan timorata que sempre creu haver faltat, y s' acusa d' un crim que no ha comés.

—Aixó es efecte, replicá Guillem, d' una imaginació malalta y sobreexcitada per los successos extraordinaris que en poch temps, han anat succehint en una existencia avans tan monótona y presonera. L' ayre, la llum, los moviments tornaran á donar á aquesta planta abatuda los colors propis de sa naturalesa vigorosa...

—Guillem, coneix ahont se dirigeixen vostras paraulas; no puch ser vostra esposa; aquí en lo claustre he comensat á disfrutar d' una calma que may havia conegut. Vostre comportament es noble, vos ho estimo; ell me reanima, me justifica á mos propis ulls; comenso á créurer que tal volta no soch tan culpable com me deya ma fantasía delirant. Guillem, vos quedaré molt agrahida, m' haveu

fet molt be, me tornau la tranquil·litat, la vida; gracias. Altre favor vull demanarvos. Mentres vaig ésser boja cuydá de mí Gertrudis de Monrodon, jove apreciable per son caràcter y hermosas circumstancies que la acompanyan; fa temps que va perdre á son pare, sa mare passa de sexanta anys, vos la recomano... es un àngel... son cor está lliure. Ara, Guillem, deixaume en pau, mon esperit es flach y no pot rahonar sobre lo que m' haveu dit... Necessito soltat. Y apoyantse en lo bras de la superiora, se encaminá á sa celda.

IX

Havian passat déu mesos desde la escena que acavem de descriurer. Lo dia 28 de Agost de 1425 dia molt suspirat de nostres héroes arrivá per fí. Lo reduhit temple del monastir de Santa Margarida estava engalanat com en las principals solemnitats y es que debian celebrarse en ell tres festivitats, la de Sant Agustí y dos cerimonias mes á las que estaban convidadas totas las autoritats, alguns ve-hins de la comarca y senyors nobles de la ciutat. Lo bisbe D. Jordi de Ornós debia ser lo celebrant en las dos cerimonias. Los llums estaban ja encesos, lo temple ple de fidels y convidats, lo bisbe anava á vestirse sos vestits mes richs de pontifical, quant lo soroll creixent de la multitud apinyada á la porta de la esglesia indicá la arribada de Guillem de Çarrera y de la hermosa Na Gertrudis de Monrodon, que venian á rébrer la benedicció nupcial de mans de son Prelat, pera ser luego després padrins en la professió de sor Elvira de Sanvicens.

Los músichs havian ja preparat sos instruments, y anava á comensar la cerimonia quant un inesperat abalot seguit d' un precipitat pas de caballs en lo carrer, cridá la atenció de tots los allí reunits, molts dels quals sortiren fora per averiguar la causa del soroll impensat.

Dos caballers completament vestits de negre acompanyats de numerosa y galant comitiva y fins d' una compa-

nyia de soldats, tots á caball, havia entrant en los arrabals de la ciutat per la porta de S. Pere; en aquell moment passavan per davant de la iglesia del monastir de Santa Margarida.

Un d' aquells cavallers, al véurer tanta gent que se 'ls mirava preguntá á un dels curiosos, perque hi havia allá tantas personas reunidas.

—Perque desitjem véurer y assistir á una funció que es notable en aquesta ciutat, la que ara comensa.

—¿Será tal volta lo casament del noble comte de Çarriera?

—Sí, senyor.

—Vamos, En Joan, hem arribat á temps, va á comensarse la cerimonia, entrém ans que ningú pugui donarli coneixement de nostra vinguda.

Una part de la comitiva descavalgá y seguí als dos cavallers vestits de negre, que sens la menor cerimonia se'n entraren en la esglesia.

La sorpresa que á la multitud debia causar la presencia inesperada d' aquells senyors pujá de punt, al véurer que lo comte de Çarriera, luego d' haverlos conegut, se hi acostá y agenollá pera besar la ma dels dos cavallers vestits de dol.

Se acostá luego al Prelat á qui digué algunas paraulas á la orella é immediatament D. Jordi de Ornós, suspent la funció, tot vestit de pontifical, se acostá als forasters pera besarlos la ma, com lo verificaren també los dos concellers que estavan allí presents.

—Volem ser testimonis de la boda, digué un d' aquells senyors á Guillem: pot comensar la cerimonia.

Mentres que 'l Prelat vigatá donava la benedicció nupcial als nubis y celebrava després la missa de benedicció, alguns espectadors fora de la esglesia quedavan admirats de véurers que alguns soldats del acompanyament feyan guardia d' honor davant la porta, armats ab unas armas estranyas que may havian vist. Se componian d' un canó de ferro, cubert en part d' una fusta grosserament treballada. Per la boca del canó hi ficaren una pols negres,

que taparen ab paper y apretaren ab una barreta de ferro. Creixé la admiració de tothom quant al fer dintre la església lo senyal de la consagració descansant los caps d' aquelles armas sobre dos forquillas de ferro, mentres que per lo altre cap hi acostavan un cordell encés, sortí del canó una flamarada y se ohí una detonació estranya y tan forta que espantá á tots fins als que dins del temple estavan: aquella flamarada y aquell ruidó foren repetits altres cinch vegadas causant una alarma difícil d' explicar. Foren los primers disparos d' armas de foch que ressonaren en aquesta ciutat. Los arcabussos eran tan pesants á las horas que encara no s' havian aplicat á las exigencias de la guerra; solsament servian pera solemnisar las festivitats y aixó sols encara en los païssos mes avansats, com ho era Catalunya.

Acabat l' ofici, un dels personatjes, lo de mes edat á qui l' altre anomenava En Joan, tragué de sa cota un plech clos y sellat ab las armas reals y lo entregá á la núvia Na Gertrudis de Monrodon. Ab sobresalt lo obrí la nova Comtesa y vejé ser un despatx de la reyna Na Maria en que li feya la honrosa comissió de representarla en companyia de son fill En Joan rey de Navarra, en classe de padrina, en la professió de Sor Elvira de Sanvicens, quals desgracias y virtuts la interessavan.

La funció prengué á las horas altre aspecte. Totas las miradas se dirigiren á una reixa gran situada en lo presbiteri al costat del Evangeli, tancada fins á las horas ab una cortina interior y oberta are y penetrable á las miradas de la apinyada multitut. Lo prelat estava assentat al mitx del rey de Navarra y de la representanta de la reyna Na Maria d' Aragó, devant d' aquella reixa dintre de la qual s' hi veyan varias monjas vestint l' habit negre de S. Agustí; ab aquella eloquencia que mes tart debia distinguirlo en lo concili de Basilea, al que assistí per ordre del rey en Anfonso lo sabi, pintá á grans rasgos las delicias del claustre y las virtuts de que deuen estar adornadas las donzellas que vullan viurer separadas del mon y

unidas ab son divinal Espos en las moradas de Sion.

Las eloqüents paraulas del futur Cardenal arrancaren dels ulls de la novicia llágrimas abundosas.

Agenollada en mitx de sas companyas, aprop la reixa, vestida de blanch, carregada de joyas y coronada de flors, se semblava á la hermosa Magdalena, quant adormida encara ab las pompas mundanals, sentí los primers remordiments y plorá per primera volta los extravíos de sa vida.

—Germana, li digué 'l bisbe, acabat son discurs, ¿plorau perque vos espantan las penalitats del claustre?

—No, Pare.

—Vos sab greu deixar lo mon y las comoditats que vostra posició vos permetria en lo segle?

—No, Pare.

—¿Sentiu en vostre interior algun pes del que vulgau deslliurarvos?

—No, Pare.

—¿Persistiu en vostre intent de acabar vostres dias en lo claustre?

—Sí, Pare.

Lo prelat benehí los hábits, se corregué la cortina de la reixa pera tornarse á obrir al cap d' un petit rato. La novicia portava altre vegada los hábits negres de que s' havia despullat pera despedirse del mon y de sas galas. Sols li mancava lo vel que debia rebre de mans del senyor Bisbe.

S' acostá á la reixa, lo prelat recitá aquellas paraulas: «Reb aquest vel sagrat, en senyal de castetat y reverencia y portal fins al tribunal de Deu perque viscas eternament.»

Sor Elvira, professa ja y consagrada enterament á la vida regular entoná ab veu dolsa y simpática lo cántich: «Posá mon Espós una senyal en mon front;» lo coro de monjas contestá: «Vina, Esposa de Cristo, vina á rebre la corona que Deu te té preparada pera sempre...» Y formant una professó ab ciris encesos, se ficaren en lo con-

vent, portantsen á Sor Elvira pera sempre de la vista de la multitud.

Los soldats repetiren los tirs d'ordenansa ab gran satisfacció y alegría del poble y admiració de quants veieren per primera volta aquellas armas, que acabavan de ser inventadas en Alemania.

X

Molta era la estimació que lo infant en Pere professava al nom de Çarrera son amich y company d'armas en las gloriosas jornadas de la guerra de Nápolis. Pera donarli una verdadera alegría y causarli agradable sorpresa no volgué prometerli lo assistiment á sas bodas, pera las quals se anava preparant, no obstant y aixó, en companyia de son germá en Joan. Un nou succés cuasi frustrá las esperansas dels dos infants. Sortits ja de Saragossa per lo camí de Vich, en Joan rebé en Barcelona, carta de sa germana na Blanca, noticiantli la mort de son pare en Cárlos III de Navarra y que per consegüent lo cridava pera compartir lo pes de son reynat y que li enviaria luego lo penó reyal.

A rebrer aquesta noticia á Saragossa, en Joan y son germá no hagueran vingut á Catalunya pera obsequiar á son amich; mes s'encontravan ja á Barcelona y volgueren donar cumpliment á sos desitgs.

Solsament dos dias passaren en aquesta ciutat, durant los quals s'anavan succehint ab gran entussiasme los festeigs improvisats per los vigatans pera obsequiarlos. Satisfets los dos germans de 'n Anfons, obligaren als consellers á demanar alguna gracia de sa soberana, á fí de poderla lograr y pagar aixís en certa manera los obsequis que havian rebut dels lleals vigatans.

Los consellers agrahts parlaren aixís á sos prínceps.

—Res engrandeix tant á una població com lo comers y

lo tráfeh; demanem donchs á nostra Reyna que 'ns concedesca un mercat setmanal, ab las condicions de que no pugan ser molestats, detinguts ni capturats per cap mena de deutes, quants vingan á vendrer comestibles, y que tots los vehins de la ciutat y dels termes que se 'ns unescan disfruten de salvaguardia y guiatje de personas, bens y géneros, y que no pugan aquestos ser marcats y detinguts.

Perque aquesta ciutat no siga jamay víctima de las disencions de vehinat á que dona lloch lo diferent senyorío de la ciutat, desitjam comprar al senyor comte de Foix la part dels Moncadas; demanem donchs á V. A. que donga permís á nostra Universitat y particulars pera efectuar dita compra y 'ns concedesca permís pera posar imposicions, cobrar drets y fer moneda pera cubrir los gastos d' ella; en la intel·ligencia de que cedirem á V. A. la jurisdicció civil y criminal.

Finalment demanem que no siga aquesta la última vegada en que la ciutat disfruti del plaher de obsequiar á V. A. dintre sos murs.

—Justas son aquestas demandas, esteneulas en deguda forma y las presentarem á la Reyna. En quant á nosaltres vos prometem formalment que tornarem á visitarvos.

Y tu, Gertrudis de Monrodon descendenta del gran capdill dels templaris, en Guillem, mestre de nostre antecessor en Jaume, ¿no tens res que demanar? ¿cap gracia has de solicitar de la sobirana?

—Si, que 'm conserve lo carinyo que 'm professa.

—¿Y tú Guillem?

—Desitjo que mon comtat siga del tot independent del de Cabrera; que la quadra de San Fructuós, que 'm pertany, siga unida á aquesta ciutat y formi un de sos carrers al que pugui donar un nom á ma voluntat.

—¿Quín nom será aquest?

—Lo de la montanya en cual cima existia lo castell de Carriera y onejava lo penó de ma familia... Gurb.

Totas aquestas gracias y algunas altres foren concedidas

als vigatans.¹ Sols lo infant en Pere no pogué cumplir sa paraula de tornar á visitar la ciutat, perquè morí en lo siti de Nápolis avans de sa conquesta en 1442. En Joan la cumplí sent ja rey d' Aragó en 1472, concedint á la ciutat moltes gracias, entre ellas lo poder celebrar lo di-mars de cada setmana altre mercat, ademés del avans concedit per la reyna na María.

Firmá aquest decret lo dia 8 de Juny en la masia de Plantalamor.

XI

Lo apreci y deferencia que á Sor Elvira manifestava la reyna d' Aragó na María, volent ser sa padrina en l' acte de la professió; la amistat y sollicitut que continuavan tenintli lo comte Guillem y sa esposa; lo carinyo é interés que li professavan sas companyonas d' habit, produhiren en sas ideas una reacció molt profitosa y saludable. No ocupavan ja sa pensa aquells recors tan ombrívols que atormentavan sa ánima durant los primers mesos de sa reclusió en lo convent. Ideas mes apascibles, agradables y fins afalagadoras umplian aquella imaginació tan sensible com candorosa. Lo cos disfrutava també de la calma de son esperit, los colors d' una salut perfecta tornaren á pintar sas galtas, en tant que la alegría y ben estar retornavan lo somriure á sos llabis y la brillantor á sa mirada.

Sa naturalesa vigorosa recobrá luego tots los encants y atractius de la juvenesa y son cor tingué que sufrir á las horas mes d' una prova que hagueran espantat á altres joves menos conformadas ab son voluntari destí.

¹ Poden veurerse aquestas concessions en lo arxiu municipal, en los llibres en pergami. I. II. IV. V. VII. VIII. XII. núm. 3. 25. 79. 94. 318. 192 y 233.

Hi ha en nostra existencia miserable algunas horas misteriosas y tendras, de expansió y de carinyo, que se avenen mal ab lo silenci y la soletat; en que es precis estimar. La poesia ompla nostre cor que vol sortirse del pit; inunda nostra ánima que vol comunicarse ab altres ánimas que están en los cels, en las auras, en totas parts. En aquestas horas de efusió y de estremada sensibilitat, sor Elvira se sentava aprop la finestra de sa celda, desde ahont veyá la montanya de Gurb; recordava son llarch captiveri y després aquella nit, los rogenchs espirals de foch, los crits y clamors de tantas víctimas; las blasfemias de son espós, los gemechs de Sabassona, los ays de Gelabert... y despres la desaparició del castell...

Aquestas ideas que un dia trastornaren sa rahó servian ara pera calmar aquella exuberancia de vida que sentia en son interior, apagavan lo foch que comunicava á tot son organisme una sanch massa vigorosa y rica.

Algunas voltas aixecava los ulls al cel y veyá las dos constelacions que anomenam los carros gran y petit que rodavan sobre la montanya de Gurb, com ho feyan en sa infantesa, com quan era comtesa y com ara que se ha consagrat á aquell que doná moviment á aquellas estrellas y 'ls senyalá aquella marca de rotació uniforme, aquella revolució de vintyquatre horas al voltant d' una d' ellas mes brillant que las demés y á la que havia dirigit sent nina devotas pregueras, creyentla la ánima de sa mare.

—¡Ah! exclamava, á las horas, fem com las estrellas, seguim lo curs que 'ns ha imposat lo Criador, encara que 'ns sembli mónotono y limitat.

Y afegint al discurs la práctica de totas las virtuts, meresqué de sos companyas que la nombressen pera tots los cárrechs de la comunitat y que moris en una edat molt avansada, sent superiora y després d' haver tingut lo plaher de vestir l' hábit á la jove Na Agna de Monrodon, que fou la última superiora d' aquell convent, per ser aquest secularisat en 1560 per autoritat apostólica y cedit en 1637 al venerable P. Fr. Onofre Aleruja, natural de

Sau, Trinitari descals, per la ciutat á causa de la gran devoció que professava á son paysá lo Beato Miquel dels Sants.

Guillem de Çarrera y sa esposa foren lo primer tronch d' una numerosa familia que donaren al Estat y á aquesta comarca dias de gloria. Se refondí després en la noble y poderosa familia de Solterra, per haver sigut executats per los francesos, per ser fidels al rey y á la patria, en la plassa de Vich als 22 de Juny de 1622, sos últims representants don Diego y don Miquel de Çarrera y de Gurb, quals noms recordarà ab satisfacció y orgull la historia de sa patria, la *Historia de Vich*.

JOAQUIM SALARICH.

LA CONSERVACIÓ DELS FRUYTS

Generalitats dels fruyts.—Madurament dels fruyts en l' arbre.—
Madurament dels fruyts separats del arbre. Alteració dels fruyts ;
fermentació pútrida.—Conservació dels fruyts carnosos y sechs ;
fruytería.—Condicions que déu reunir una fruytería.—Conserva-
ció dels fruyts en la fruytería descrita per M. Du-Breuil ó siga
per la substracció de l' humitat —Conservació per la substracció
del oxígeno del ayre.

I

Lo títol ab que comensem nostre escrit, en-
clou en sí mateix un importatíssim proble-
ma encara poch estudiat en lo dia d' avuy, y
deuriam encareixer degudament l' importan-
cia de son objecte, pera probar la necessitat
tan gran que tenim de conservar lo fruyts , no sols pera
que nostres mercats no careixin d' estos delicats produc-
tos en qualsevol época del any, si que també pera que
produecan pingües beneficis á nostra abatuda agricul-
tura.

Los fruyts son l' adorno de nostras taulas y afalagan á nostra vista y paladar ab son rich colorit y assombrosa varietat de gustos y perfums; per qual motiu es indispensable que 'ns dediquem á fer un estudi complert pera poder conservarlos tot lo temps que 'ns sia convenient.

Quan la flor que déu produhir lo fruyt arriba al moment d' obrirse te ja curta durada. En quant s' ha verificat la *fecundació* cahuen rápidamente las parts que constitueixen la *corola*, no quedant d' est graciós adorno, mes que 'l *ovari* y 'ls *óvuls* qu' es desenrotllan y prenen lo nom de fruyt.

D' aixó resulta que lo fruyt no es mes que l' *ovari* fecundat y arribat á son major grau de desenrotllo.

Lo fruyt se compon de dos parts essencials, lo *pericarpio* y la *llevor*.

Lo pericarpio es la part externa del fruyt que conté las llevors y está format per las parets mateixas del *ovari* fecundat y existeix constantment.

Qualsevulla que sia la naturalesa del pericarpio, está sempre format per tres parts que son : l' *epicarpio* membrana prima que cubreix exteriorment al pericarpio; l' *endocarpio*, cuberta interna igualment membranosa qu' entapissa l' interior de la cavitat que conté lo grá ó llevor, y que per lo comú permaneix agregada á las demás parts del fruyt, encara després de la maduresa; y per últim lo *mesocarpio* ó *sarcocarpio* substancia interposada entre aqueixas dos membranas, unas vegadas carnosa y sucosa, altres seca y fibrosa, y algunas quasi nul·la.

La part anomenada vulgarment *pell* en los fruyts comestibles, lo pressech, cirera, pruna, pera, etc., es lo *pericarpio*, que pot despendrers fácilmente de la part immediata ó carn qu' es lo *mesocarpio*. En la poma y la pera qu' es adherent, pren lo nom d' *epicarpio*, porque aquesta part es aumentada per la cuberta calicinal.

La part anomenada carn en los pressechs, peras, cireras, etc., se coneix ab lo nom de *mesocarpio*.

Endocarpio s' anomena en los fruyts, la cuberta mem-

branosa y transparent, que cubreix la llevor de l' ametlla, de la pera, poma, etc. y de los grills de la taronja.

Los fruyts, segons la naturalesa de sos pericarpis, se divideixen en *caruosos* y *sechs*. Son caruosos per exemple, 'l préssech, poma, pera, taronja, grosella, etc. y sechs, l' ametlla, avellana, nou, castanya, etc.

Los fruyts caruosos son únicament als que 'l vulgo ha donat lo nom de fruytas; las quals constituheixen una gran part de nostre aliment.

II

Entenem per *madurament*, la série de fenómens que tenen lloch en l' ovari desde sa *fecundació* fins qu' arriba á ser fruyt madur.

Lo color de tota fruyta que comensa á desenrotllarse es un hermós vert; luego abandona progressivament aquest color, cambiantlo ab lo groch, encarnat, roig ó violeta.

Los fruyts quant son verts respiran com las fullas, absorveixen l' ácid carbónich y desprenen l' oxígeno baix l' acció de la llum; y al contrari fixan l' oxígeno pera llansar l' ácid carbónich, en la foscor. Luego insensiblement creix baix l' influencia de las sustancias nutritivas que li son portadas per la circulació.

En aquell moment, s' efectuan en lo fruyt un gran número de transformacions químicas; aixís es que s' hi troban en ells una munió de sustancias orgánicas é inorgánicas, com per exemple, la *goma*, *sucre*, *pectina*, *tanino*, *ácid málich*, y en certas fruytas, el *tártrich* y *cítrich*, y sals.

En cada fruyt, la quantitat d' aygua continguda disminuheix á mesura que 'l madurament avansa, per exemple :

	AYGUA AVANS DE MADURAR.	AYGUA DESPRES DE MADURAR.
Peras.	86,28	83,88
Pomas.	85,50	83,20
Bercochs.	89,39	74,87
Cireras.	88,28	74,85
Prunas.	74,87	71,10
Taronjas.	85,50	82,26
Grosellas.	86,41	81,10

Lo sucre dels fruyts es degut á la transformació del midó que conté, 'l qual se transforma en *glucosa y levulosa* baix l' influencia dels ácits.

Aquest vá sempre en augment, qual ho indica lo seu gust. Aixís vehem que en 100 parts, se trovan:

	SUCRE ESTANT VERTS.	SUCRE ESTANT MADURS.
Peras.	6,45	11,52
Pomas.	4,90	11,00
Bercochs.	6,64	16,48
Cireras.	1,12	18,12
Prunas.	17,71	24,81
Grosellas.	0,52	6,24

Lo *curtient* ó *tanino* que contribueix á donar á la fruyta un gust áspre quant encare no ha arribat á sa maduresa, 's transforma igualment en sucre baix l' influencia dels ácits. Quant aquest curtient y 'ls ácits han desaparegut ó existeixen en petita quantitat es quant lo fruyt está completament madur y en estat de ser menjat, puig esperant mes temps, lo mateix sucre y alguns principis olorosos desapareixerian, no quedant mes que una fruyta sens cap mena de gust.

Un fruyt está *passat* quant los *alveols* del pericarpí han sufert un principi de destrucció baix l' influencia del ayre qu' ha penetrat donantlos un color groguench.

Un dels agents que mes poderosament contribueixen á accelerar lo madurament dels fruits, es lo calórich per ser la causa principal del desenrotllo de la materia ensucrada qu' han de contenir.

L' acció directa dels raigs solars, no sols obra millorant la qualitat dels fruits, si que també sobre la coloració total ó parcial.

III

Moltíssima es l' importancia qu' enclou la conservació dels fruits separats del arbre, y moltíssimas també las opinions esposadas sobre 'l particular.

En efecte, diu Hidalgo Tablada «que coneixer las causas determinants de la maduresa dels fruits separats del arbre, es lo mateix que tenir lo principi de sobre'ls conservar y de dirigir lo madurament, segons y per l' época que puga convenir, sempre dintre dels límits possibles.»

De todas las opiniones exposadas per los botánichs qu' han tractat d' aquesta materia, la mes concreta de todas, nos ha semblat la de Berard, lo qual nos la presenta dient: «Lo madurament del fruit no té lloch sens lo contacte del ayre, y quan se forma gas ácid carbónich per l' unió del oxígeno de l' atmósfera ab lo carbono del fruit; de manera que s' efectua un fenómeno oposat al que presentan las fullas baix l' influencia solar. Lo fruit no actua com las fullas en l' ayre atmosférico: s' acció sobre d' ell, tant baix l' influencia de la llum, com en l' obscuritat, es en todas las épocas de son desenrotllo, perdre una part del carbono que conté; aquest se combina ab l' oxígeno y 's transforma en ácid carbónich. La pérdida del carbono es una funció indispensable pera que la maduresa s' operi, per que si lo fruit se col·loca en un lloch desprovist d' oxígeno, lo madurament no s' efectua, ó bé se suspen en l' estat que dona principi l' experiment.»

«En lo siti en que 'l fruyt se col·loca pera madurar, si está tancat pot corromprers l' ayre de tal manera, que una llum no pot cremar en ell, perque destruyent l' oxígen del ayre que necessita pera madurar, l' enrareix y vicia.

Reassumint la teoria de Berard sobre la conservació dels fruyts separats del arbre, tenim qu' aquestos en lloch d' absorvir com avans l' ácit carbónich y d' exhalar l' oxígen, absorbeix l' oxígen y exhalan l' ácit carbónich.

IV

Moltas son las causas que obran pera alterar los fruyts quant s' han cullit del arbre. Una d' ellas es la pressió; quals resultats son rompre las fibras celulars, confonent los principis en ellas continguts. Quant per efecte d' una lesió practicada en la superficie d' un fruyt carnós, lo such contingut en éll queda en contacte del ayre, s' efectuan una série de transformacions ó descomposicions químicas essent origen d' ellas la *fermentació pútrida* ó *putrefacció*.

Segons Liebig, «la putrefacció es la reacció química que s' efectua en una mol·lécúla orgánica, per efecte de una causa exterior, y qu' es transmiteix ab, ó sens lo concurs d' aquesta causa, á las demás mol·lécúlas de la mateixa materia.»

L' intervenció del oxígen del ayre es necessari pera que 's desenrotlle la fermentació pútrida, aixís com l' humitat y 'l calórich. Si manca algun d' eixos cossos essencials, la fermentació no té n' hi pot tenir lloch.

Aixís, si col·loquem un fruyt en un lloch en qu' hi hajan extret l' ayre, 'l fruyt no experimenta descomposició de cap mena y 'l guardarém perfectament; pero per poch que deixém introduir aquest cos, la putrefacció s' hi anirà desenrotllant progressivament.

Si 'ls fruïts están substrets de l' humitat atmosférica, tampoch experimentarán fermentació. L' humitat que necessita tenir una fruïteria, pera que 'ls fruïts se pudrescan ab mes ó menys intensitat es de 25 á 100° del higrómetro de Saussure.

Totas las sustancias orgánicas á 0° ó bé á un grau inferior, se conservan sens experimentar alteració alguna.

De las condiciones primeras se treu partit pera la conservació dels fruïts, per tenir medis ventatjosos pera subtraurer dits cossos; n' obstant per lo tercer careixem d' aquestos medis *ventatjosament*, á no ser que recorrám als manantials de fret ó las sitjas ó grutas, qual baixa temperatura pugam utilizar; encara que no durará molt sa conservació per careixer d' una temperatura constantment inferior á 0 graus.

L' humitat, l' ayre atmosféric y 'l calórich, son los agents exteriors necessaris pera que puga germinar una llevor, per lo tant, aquestos agents provocan á las llevors dels fruïts, la germinació que representa s' alteració.

(S' acabará.)

RICARD GINEBREDA Y RIERA.

TRES DIAS DE MATRIMONI

PER mes que vint y cinch anys no son res pera tenir lo dret d' usar ulleras verdas y ensenyar a mos conciudadants la nevada que 'ls xexanta portarà á mon cap; ni tampoch cregui que tres dias de matrimoni m' hagin dat la práctica d' aquella tos tan reposada y qu' á un hom li dona cert carácter, jo tinch lo dret de contarme entre 'ls qu' á la festa duhen postres y estiran las camas per Muralla al sortir de Plassa; y si ja no es ridícul qu' en mas conversas hi surti sempre lo: *fa humitat, y sembla que vol ploure*, es molt natural que 'm relacioni ab un obrer de parroquia y l' andador 'm fassi la primera visita, tot perque..... ja so casat.

Si, ja so casat; ja no so un... *val mes que calli*, com diu la dona del barber de la cantonada cada volta que 'ls bonys de las bassinas la fan entra' en consideracions sobre la importancia de las pedras abandonadas; ja no duptará mes de ma formalitat Donya Aurora del quint pis, per mes que totas sas tres fillas li diguin que tenen motius pera creure que jo m' hi dirigia, y es que mon nou estat, lo compromís contret per mí devant dels homes y devant

de Deu me donan un lloch entre la gent que *tot ja 'ls ha passat*, y 'm tancan pera sempre més lo dret d' escoltar lo tan compromés: *si bé per bons fins.....*

Desd' ara lo meu modo de pensar es conservador, sobre tot en política; oh! en aquest punt haig d' arronsar las espatllas quan algú 'm parli de *tirants, cadenas y butxins* y si mon posat estóich no satisfá á mon vehí m' haig de permetre dirli: *no s' amohini, tots hi son per lo mateix*, y aquestas paraulas deixadas anar ab cert misteri y acompanyadas d' uns truchs de ma á la butxaca deixarán convensut al més exaltat.

Jo prou me reya de certas parellas que si ell anava tot negre, ab guants lila, ella no 's deixava las joyas y 'l vestit de *faill*, porque á ningú se li escapava la vigilia que s' havian casat, pero ara qu' he volgut dissimular aquesta manifestació no ha duptat ningú que 'ns mancava la práctica de fer brasset per lo massa sovint que 'ns giravam á veure si quedavan molt enrera 'ls vells.

Pera esser casat he trencat las tradicions anyals: aquellas foradas, aquells balls, aquella riquesa d' alegría disposada sempre á manifestarse á despit dels vells que quan no altra cosa, diuhen: *prou que 't passarà*, tot, tot ho deixo enrera, porque ja he omplert lo darrer full del llibre dels recorts, porque l' avuy durará com la meva vida.

Ahir, tot filosofant sobre las mans que deixaren sol lo darrer confit qu' hem trobat governant l' espay d' inmensa assafata, *ella 'm deya: si 't fessin President de la Germandat!* oh, casulana aspiració, y que 'n feya de temps qu' aquest pensament cobava en lo cervell de ma estimada! *President de germandat!.....* Ella, ab son caracter innovador, desitjosa del brill que deu portar lo *Monte*, del que 'n fou secretari, ha entrat en una pila de consideracions sobre la necessitat de qu' *un home de respecte* s' hi posés al cap y ella ha pensat en mi. Y que n' he sentit de misteris, y que n' he conegut de malalties novas y de causas extraordinarias qu' influhian poderosament en la baixa dels fondos! Jo he sabut, que : cert President y certa

germana, antiga gallinayre de la Bocaria, per motiu d'entendres ells dos lo *Monte* no sap per quins mars navega; m' ha dit, que, la migranya no es de reglament que 's pagui, per més que certa enfermera al veurela ab una de sas tias la dongui tot seguit de baixa..... Me n' ha ditas tantas de cosas, pero jo ni menos la escoltava desde que m' ha dit: *fa falta un home de respecte y ningú més que tu.....* Home de respecte! Y que diria si la sentis lo Senyor Calau, mestre de Minyons, qu' á copia de ferme ressaltar las condicions de dona de familia qu' en sa filla concorren deya avans á ma promesa: *no s' en fihi: es un tabalot?*

Es lo cert qu' ab tres dias he suferit un cambi estrordinari.

Lo meu casament ha donat mol que dir. En una conversa de cel-obert, la senyora del segon que may més m' ha pogut veure desde 'l dia que vaig ferli pujá 'l nunci pera oferirli preus de sabó y terra d' escudellas, ha fet sapiguer a n' els demés estadants que si bé 'ls confits no passavan de trenta quartos la lliura en cambi als convidats encara 'ls dura la gana. La dona del llauné voldria saber d' hont surten tans bonichs, y l' adroguera té motius pera creure que 'l nostre casament portará qua.

Pero una de las conversas que m' ha deixat més impressió ha sigut la que tenian, tot passant ma esposa y jo, la fornera y la betas y fils, mentres al portal de la primera, y, ab no massa dissimulo, s' hi trobava la senyora Pauleta llevadora ab títol y altrás amigas del vehinat; no se lo que dirian tot fentnos passar pel pont de las miradas tafaneras, pero recordo que la senyora Pauleta feya: *tot son festas y bonichs be prou que 'ls vindrán los mals de caps.....* No se perque m' ha semblat sempre qu' una llevadora es una autoritat en los vaticinis.

Prou que vindrán los mals de caps!.... Qu' ha vist la llevadora en nostres semblants que li puga donar peu á tal afirmació? Y ara 'm recordo: *avuy tot son flors y violas.....* m' ha dit certa senyora que m' ha vist naixer, se-

gons diu sempre que no 's dona conta de ma creixensa. ¿Donchs qué? ¿Perqué aquestas misteriosas amenassas no 's fan mentres un gosa las primeras alenadas del amor? Llavors tot son ánimos y ajudas pera vencer tots los obstacles. Res hi fa la obstinada resistencia d' un sogre que veu en lo pretendent un mort de fam, y no tenen virtut las creus d' una avia cada vegada que s' escandalitza al pensa' ab un jove que no guarda 'ls botlletins.....

Pero jo ho veig: los mals de cap hi son per l' home que sols veu en lo matrimoni un fré á las passions, una necessitat de la vida, una realitat prevista pero que s' hi passa impulsat per la forsa que s' en diu *familia*.

Jo no hi trovo res d' aixó: he arribat á n' ell per la forsa de la curiositat, pel gust d' una cosa nova qu' esperantla sols, m' alegra y 'm fa tremolar; per mi lo matrimoni no es més qu' un fre á lo ridícul, ja que 'l festeig y 'l ser *home pera mereixer* ho es per tots; es la franquesa amplia del amor, que trova sa llibertat limitada en la bona educació y en lo respecte á las bonas costums.

Pot ser aixó son pensaments de jove, pot ser jo encara tinch lo cap calent d' un si es no es calavera, tot pot ser; més deixeu passá 'l temps, que quan arribi 'l de comentar las gacetillas de nostres diaris en las tertulias d' un mitgé, ó gosi matant las vetlladas á cops de *manilla* llavors m' avinch á dir lo que 'ls vells diuhen.

Deixeume avansar en lo camí qu' he emprés: dia vindrá que jo seré una notabilitat per certs dolors reumátichs y coneixeré las millors horas pera pendre 'l sol. Dia vindrá que defensaré á capa y espasa lo qu' avuy tan pla m' es ridiculisar: dia vindrá que 'm será comuna la frase: *me sembla qu' era ahir.....*

Perqué precipitarme? Tres dias de matrimoni no 'm donan dret á reflexions serias, pesi als consells de donas experimentadas que 'm diuhen: *any nou vida nova.....* No, avuy la barretina d' estam no m' escau ni 'ls cabells volen perdre sa forma rissada dintre 'l motllo d' un casquet. Be prou que tot obrint la calaixera m' he adonat d' un

paquet d'estrenyecaps previsió d'una mare que pensa ab la freqüència dels constipats y calcula las bugadas massa sovint de las cuixineras.....

Estrenyecaps! Quin nom més vulgar y quin us més ridícul!....

Ja 'us veig llevantvos, y mentres feu caure 'l cobrellit y mitg endormiscats encara busqueu las pantuflas com vos horroritzeu devant del mirall..... Estrenyecaps!.... Pero vosaltres me direu.—Bé, que 'n pots dir de tres dias de matrimoni?—Res!.... Es á dir res..... ¡Si 'us ho contava!....

FRANCISCO MANEL PAU.

NIT D' AMOR

(Del llibre inèdit « ¡Povreta! »)

I

¡QUÉ n' es d' hermosa la nit
quan fá bon temps en lo cor!
¡Cóm gosa mon esperit
diente paraulas d' amor,
mirante de fit á fit!

La lluna en lo cel somriu,
y, encar que allí dalt son bellas,
m' agradan més las estrellas
reflectadas per lo riu,
perqué m' trobo mes prop d' ellas.

Y més que en lo riu encara,
m' agrada véurelas ara,
ja que tu sa llum reculls,
mirantlas dintre tos ulls,
sentint ton alè en ma cara.

II

Detrás de cada pedra,
detrás de cada mata,
tremolant quan se mohuen,
la sombra está amagada.

Espia de la lluna
la llum hermosa y blanca,
y volta per no véurela
á poch á poch las plantas,

Quan es la nit ben fosca
ja reyna en sobirana.

Detrás de mon puríssim
amor ¡oh ma estimada!
lo dupte, l' negre dupte
jo sento que s' amaga...
—¡ Fes que m' llumeni sempre
la llum de ta mirada!

III

¡ Qu' éts hermosa! En tos ulls tancas
tot lo foch que l' estiu té
y son tas galtas més blanques
que la flor del ametllé.

Or filat es ton cabell,
y ta boca perfumada
sembla un cálzer de clavell
plé de perlas de rosada.

Quan del pit sospirs eczalas
tremola al donart' consol,
com si hi bategués las alas
un aucell per pendre l' vol

Per ton cos sens molta pena
se podrian fer tres bells
cinturons, ab una trena,
sols una, de tos cabells.

Tu prou dius que no es així:
si es veritat ó mentida
mos brassos ho poden dí
que n' saben ben be la mida.

IV

Las brancas d' aqueix sálzer
ens fan de cobricel;
catifa de esmeragda
tenim baix nostres peus.

La meva y ta mirada
fan una llum no mes;
y sols fan una sombra
ton cos y lo cos meu.

¡Ah! ¿Per qué no puch ara
clavar la lluna al cel,

y al tronch d' aqueixos sálzers
tindrehi fermat al temps?

V

Prou del mon fugir voldria
consagrantme á ton amor,
y en torn teu sempre esclau, viure
prop tos ulls, lluny dels del mon.

¡Més tu al mon estimas massa
ni que a mí m' estimes molt!

La lluna volta á la terra
y la terra volta al sol,
¡més que la lluna no vulgui
del sol ha de anar en torn!

VI

Tú vols cullir las rosas carmesinas
y sas brancas t' estrenyen ab forts llassos...
t' han vist hermosa y t' prenen sas espinas,
no volen que te 'n vagis ¡cóm mos brassos!

VII

Com perla inmensa sospesa
en lo collar de la nit
la lluna brilla ab puresa
en son zenit.

Més l' esperit fantasia
més tranquil batega l' cor,
es l' hora en que tot somnia
somnia d' amor.

La flor estima á la estrella
y l' hi envia son perfum
y la estrella á la flor bella
besa ab sa llum.

La boira als monts que corona
estima, y matas y flors
quan per forsa 'ls abandona
mulla ab sos plors.

L' aucelleta enamorada
ja ni pensa en pendre 'l vol

escoltant ubriagada
al rossinyols.

. . . . . , . . .

D' un bés inmens l' armonía
en sas alas lo vent dú...
¡óulo en mos llavis, m' aymia!...
¡no 'ns sent ningú!

JOAQUIM MARÍA BARTRINA.

LA PROFESSÓ

QUAN venen, al compás del tamborino,
los nanos y gegants,
las tradicions del poble, venerandas,
recordo entussiasmat.

Quant passen desenvoltas é imponentas
las banderas gremials,
á dintre de mon cor dos mots ressonan:
«progrés» y «germandat.»

Quant oviro de llums é incens voltada
la imatge celestial,
vinclantse mos genolls, ou ma conciencia
de l' ànima l' esclat.

Mes quan passa l' emblema de la forsa,
quant renills y atabals,
al soroll de las armas confonentse
distreuhem mon esguart;
tradicions y progrés y germanía
y veu espiritual

tot se fon: tot s' esborra de ma testa
quan passen los soldats.

JOAN PONS MASSAVEU

PER ELLA

C' est pour moi que je chante et pour eux que je pleure.

EUGÈNE MANUEL.

V.

AL somniar alguna nit
Aposarés 'n mon pit la mar.
Sé que no 't podré trovar
sino dintre de mon pit.

VI.

No sé 'l brancatje que murmurava;
prop de las socas passava 'l riu;
entre las fullas l' au pidolava
treient lo cap del niu.
Vam dir á una: ¡Qu' hermós es viure
cuan il-lumina lo sol d' amor!
y vam mirarnos, y vam somriure
sentint un dols remor.
Avuy, las brancaas tristas murmuran;
unas despullas arrastra 'l riu,
y d' un au, tristos los ulls s' aturan
veyent perdut son niu.

Avuy, l' hivern crudel, ha mort las galas
d' aquell camp d' hont cullirem tanta flor.
Avuy, l' esbategar d' aquellas alas,
sona encare en mon cor.

X.

En ta boca petonera,
en ta boca riallera,
no he dexat may un petó;
temerós de qu' algun dia,
contorbessin ta alegria
los recorts de una passió.
Mes avuy qu' al llit jaus morta,
y no s' obrirá la porta
de la vida ya per tú:
vuy dexar entre tos llavis,
mon temor y mos agravis....
perque no hu sabrá ningú.

VICENTS ARTEAGA PEREIRA.

1876

BIBLIOGRAFÍA

POESIAS de D. EUSEBIO ANGLORA, con un prólogo de D. AD. BLANCH, y poesías dedicadas á la memoria del autor por D. MIGUEL VICTORIANO AMER, D. MANUEL MILÁ Y FONTANALS Y D. ANTONIO MOLINS.—Edicion ilustrada con un retrato litográfico por D. R. PUIGGARÍ.—Barcelona: Imprenta de LA RENAIXENSA, Puerta-fer-risa, 18, bajos.—1875.

«Anglora, com á poeta, no perteneix á cap escola determinada. Vingut al mon literari en los derrers temps del romanticisme y romántich per sentiment y educació, no desdenyá per aixó l' estudi dels modelos clássichs que mes d' un cop tractá d' imitar ab no escassa fortuna. No tant felís pogué esser, per incompatibilitat absoluta ab sa manera de sentir vehement y apassionada, en algun que altre ensaig d' aquest género exótich de poesia, si es que mereix tal nom, que abroquelantse ab un trascendentalisme filosófich de convenció, ve las mes de las vegadas á parar en inextricable conceptualisme. Veritable poeta en tota la extensió de la paraula, brilla mes per los vius colors de sa imaginació, sobre tot quan narra ó descriu, que per lo vigorós y nodrit de sos conceptes. Sobri uns cops fins al aticisme, altres abundant ab excés, es sempre digne, elevat y palpitant de sentiment y d' inspiració, *numen afflatus*, á pesar de las incorreccions de llenguatge y de las violencias métricas, fillas de la mateixa espontaneitat y vivesa de la concepció, que un modest descuyt per tot lo seu, mes que no pas una indolencia imputable, deixava generalment sense 'l correctiu necessari.»

.....

«Y no obstant, Anglora no havia pogut manifestarse tal com era, ab creacions que acariciava constantment en sa rica fantasía, pero que demanavan per á ser elaboradas una tranquilitat d' esperit que no li deixavan conseguir las condicions en que havia d' agitarse per necessitat la seva existencia. D' aquí aqueixas relliscadas, aqueixas caygudas que 's notan en sas composicions, plenas per altra part de vols fogosos, de pensaments y d' imatges atrevidas; d' aquí també la gran munió de poesías de tema religiós, á las quals, si bé obehint á un sentiment propi, á una de las fonts mes naturals de sa inspiració, se veyá instigat per las sollicitacions de la amistat y per l' estímul dels continuats certámens que d' alguns anys á aquesta part fomentan en la nostra terra lo conreu de las musas, prodigant las recompensas mes honrosas.»

.....

«Molt poch es lo que escrigué en catalá á apesar de ser aquesta sa llengua nativa. Ab tot, per las composicions que en la present collecció s' enclouhen pot veures ab quanta de rahó assignava Cervantes á la poesia lo medi d' expressió que ha d' acostarla mes á la veritat y á la bellesa. Lo nostre malaguanyat amich abrigava sobre 'l particular preocupacions que may poguerem desvaneixe, al mateix temps que estimava ab entussiasme tot lo catalá y se inspirava en los poétichs recorts de *la terra*, com en la sagrada memoria de sa bona mare que era per á ell objecte de veneració ferventíssima.»

Hem cregut que de cap manera mellor podiam cumplir la nostra missió de critichs, ni de cap manera podiam dar al lector idea mes exacta de las qualitats positivas y negatives del autor de las poesías coleccionadas en l' aplech enunciat, que amparantnos á la ombra respectable del autor del prólech de que van precedidas. En ellas va dit, ab frase mes galana de lo que aparenta en la anterior traducció, tot quant podriam dir nosaltres sobre D. Eussebi Anglora.

LA GRUTA DE LOS ENCANTADOS. Leyenda en verso, basada en una tradició de Ribas (Cataluña), por D. MANUEL MATA Y MANEJA.—Ribas 18 Setiembre de 1875. — Barcelona. Establecimiento tipográfico de Narciso Ramirez y Compañía, Pasaje de Escudillers, número 4.—1876.

Cap de las tradicions, ó variants de tradició sobre 'l popular comte Arnau, que coneixem, concorda prou ab la que sembla ser nervi de la llegenda escrita per D. Manel Mata, per á que poguem suposarla sense por de equivocarnos, lo manantial hont ha begut sa inspiració: possible es y probable que n' hi haja de que no tinguem noticia, essentne com n' es tan rica la comarca hont se conserva la memoria del protagonista de la celebrada balada de son nom, y aixó fa que no 'ns atrevim á decidir quins son los elements de sa invenció propia á que ha apelat l' autor per á arrodonir y fer dramática la acció de sa llegenda, ni á formar concepte, imputantlo á ell, de la bondat dels mateixos. Mes ó menos seua, sí direm sense vacilació que la llegenda es bellíssima, sobre tot en sa segona part hont radica de plé y ab mérits suficientes per á ser calificada de tal, reduhida com está la part primera á ser una prévia exposició, la presentació en escena dels personatges, y la delineació dels sentiments ab que aquells teixirán la veritable tela del drama fantástich narrat en la segona.

Afegim á lo dit, seguint las nostras apuntacions críticas, que 'l Sr. Mata dona en la primera y en la segona part provas de ser un versificador habilíssim y de saber surtir ilés de totas las dificultats que li oposa 'l metre. Y aquestas dificultats no son de poca monta si s' aten á que propositantse emular al autor de *El estudiante de Salamanca*, ha fet de sa llegenda una especie de mostruari retórich hont figuran poch menos que totas las combinacions estrólicas de que son susceptibles los versos, y, sense 'l poch menos, quantas clases de versos admet bonament lo geni de la llengua castellana, desde 'l de duas sílabas fins al alexandrí; emulació que arriba al punt de imitarlo directament al descriure la aparició del esperit infernal, evocat pel comte Arnau en una valenta octava, ab la ma-

teixa contextura mètrica ab que descrigué Espronceda la esgarrifosa mort de D. Félix de Montemar en brassos de la calavera de Donya Elvira. Tot y distar molt de ser partidaris de tal gimnástica mètrica, reconeixem que 'l Sr. Mata ha surtit bastant ben lliurat d'aquell difícil pas d'armas, per mes que la disposició matemàticament simétrica de sas estrofas gradadas y degradadas desde 'l vers bissilábich fins al dodecassilábich y vice-versa, deixe transparentar mes l'artifici, en detriment del efecte descriptiu, de lo que 'l deixa entreveure la estrofa desordenada y entravessada de consonants y assonants de Espronceda, no subjecta en apariencia á lligaduras calculadas sino corrent solta y á brida batuda.

Som tant menos partidaris d'aquestos exercicis de composició mes ó menos brillants, pero exercicis sempre, en quant tenen ademés l'inconvenient capital de diluhir la narració, en perjudici de son efecte emovent y de son efecte estétich. Gracias á ells, gracias á que l'poeta sembla haverho sacrificat tot al prurit d'ostentar sas qualitats de versificador, apareix la llegenda vessant de amplificacions descriptivas epissódicas, sobradas de lirisme, entre las quals s'enterboleix lo motiu melódich culminant, envolt entre variacions de temas d'ornamentació d'una factura brillant en sí, pero impertinents si es que lo secundari ha d'esser l'acompanyament, y lo principal la melodia. Es la manera de fer dels poetas romántichs castellans, que probablement coneix bastant lo Sr. Mata.

Colocats en lo punt de vista d'aquestos, no tindriam mes que alabansas pera 'l autor de *La Gruta de los encantados*, alabansas que no refredaria la presencia d'alguna incorrecció de forma susceptible d'esmena, pero com nosaltres, per á la narració llegendaria sobre tot, preferim la manera sóbria, rápida y fantásticament emboyrada dels alemanys, que adultera tot lo menos y respecta tot lo mes la tradició popular, escribim las alabansas ab salvetats, las quals arrelant com arrelan pura y exclusivament en un gust, en una manera de veure individual, no aminoran en res lo mérit de la producció del Sr. Mata, á qui gosem augurar bon pervenir, y bon lloch entre 'ls conreadors de la literatura castellana á Catalunya.

NOTICIA DE LA VIDA Y ESCRITOS *de* D. JOAQUIN ROCA Y CORNET *redactada para ser leida en sesion pública de la Academia de Buenas Letras de Barcelona, el 26 de Marzo de 1876, por* D. JOAQUIN RUBIÓ Y ORS, *Vice-Presidente de la misma.* — Barcelona. Imprenta de Jaime Jepús. Calle de Petritxol, núm. 10. 1876.

No es la memoria que acabem d' anunciar una biografía seca del ilustre antecessor del senyor Rubió, en la Vice-Presidencia de la Academia que ab tant de gust ohí sa lectura; es además una ressenya exacta, si be á grans rasgos, del moviment literari de Barcelona en la meytat primera de la present centuria, y especialment en aquella década del 30 al 40, iniciada ja pero abortada avans del 23, en aquella década tant poch coneguda y no gayre mes apreciada en que las cuestiones de clássichs y romántichs trascendian del limitat domini de las academias literarias al mes espayós y mes apassionat de la discussió pública per á contendirhi sabis y profans, qui ab lo treball propi, qui ab l' aplauso ardent, tots ab l' entusiasme, y fer de la que meresqué un temps ser nomenada escola catalana un element principalíssim é influyent en la literatura general espanyola.

Lo senyor Rubió y Ors ha trassat en ella un capitol de la nostra desconeguda historia literaria, á la qual ha prestat un gran servey obrint camí, quan no per altra cosa, per la atenció que envers aquella época sa narració desperta, á qui inseguint sas indicacions generals y estudiant á fons las obras en ella aparegudas, vulga completar y colorir lo quadro dibuixat per ell ab tanta de maestría.

No petit lloch li correspon en aquest quadro al escriptor qual vida biografía, un dels literats mes actius que ha produhit la nostra Ciutat en lo que va de secle. Sembla imposible que la vida d' un sol home, ocupada ademes del tot per atencions ineludibles d' un altre ordre, baste á produhir la numerosa série d' obras originals y traduhtidas, inéditas encara algunas d' ellas, que brollaren de sa experta ploma; obras literarias, filosóficas, morals, religiosas, hont desplegó una riqueza de coneixements no molt usual, un esperit reflexiu y estudiós menos usual encara, y sobretot, una bondat de cor y

una integritat de sentiments que constituheixen en totas la qualitat mellor y mes prehuada.

Aquestos y altres timbres son los que exposa á la consideració de sos co-académichs lo senyor Rubió y Ors, y aquestos y altres los que recomanan al respecte de la generació coetànea y de las posteriors lo nom y la memoria del malaguanyat autor del *Ensayo crítico sobre las lecturas de la época*.

Terminem aquestas ratllas mencionant alguns dels datos biogràfichs inserts en la NOTICIA que 'ns ocupa.

Nasqué D. Joaquim Roca y Cornet en esta Ciutat á 6 de Febrer de 1804, essent sos pares D. Joaquim Roca y Giol, notari, y actuari de la Audiencia del Territori, y D.ª Paula Cornet. Emigrat l' any 8 á Tarragona ab sa familia fujint las iras dels francesos concitadas, com contra tants, contra son pare, per no haver volgut jurar fidelitat al rey intrús, presenciá y sufrí tots los horrors del memorable siti d' aquella Capital fins al dia de la entrada, lo qual passá á bordo d' una fragata mercant. En Palma de Mallorca, hont se refugiá despres d' aquellas terribles jornadas, comensá sos estudis que desde l' any 14 continuá en aquesta ciutat, y en las aulas de son Seminari, hont concurría alashoras lo mes selecte de la joventut barcelonina. En ellas estudiá, entre altrás asignaturas, la de Retórica y Poética baix la direcció del reputat Dr. Marcé, ab tant de profit que meresqué la rara honra de ser elegit per á improvisar en los exámens públichs las composicions poéticas que 'ls assistents exigissen als alumnes y no sapiguessen aquestos compondre en l' acte. Estudiá també la carrera del Notariat, que exercí despres en lo despatx de son pare.

Entre 'ls carrechs públichs que desempeñá figuran lo de Censor Regi en l' any 34, lo de Censor de Teatres en lo 37, y en lo 44 lo de Sub-bibliotecari de la biblioteca pública d' aquesta Ciutat hont estigué fins als últims de sa vida. A ell y al inolvidable Piferrer que desempeñá altre cárrech igual durant algun temps, se degueren los primers y mes difícils travalls de ordenació y catalogació de las infinitas y preciosas obras salvadas quan la crema dels convents y que forman lo contingent mes numerós y mes rich de la actual Biblioteca universitaria.

Del 37 al 41 publicá com á redactor únich la revista *La Religion*;

del 41 al 43, *La Civilización* junt ab lo famós Dr. Balmes y ab don Joseph Ferrer y Subirana.

Entre altras de sas obras originals, las mes notables y de mes empresa, aparegadas respectivament en los anys 47, 50 y 57, son lo ja citat *Ensayo crítico sobre las lecturas de la época*, *Las mugeres de la Biblia*, y la *Historia de la vida y hechos de N. S. Jesucristo*. Ne deixá inéditas una porció sobre diversas materias, y traduccions, además, d' algunas obras d' Ossian, Alfieri, Mme. Staël y Lamartine.

No oblidem, per mes que no ho recordés lo Sr. Rubió ó no ho cregués digne de menció al redactar la biografía, que sobre haver deixat inédita alguna ó algunas poesías catalanas, prengué part además, quan no altra, puig sa edat no ho permetia, la del benevolent, en lo renaixement catalá, desempeñant lo càrrech de Mantenedor en los Jochs Florals de 1860, y essentne constant adjunt, si no anem errats, desde que 's restauraren fins á sa mort, ocorreguda als 10 de Janer de 1873.

JOAN SARDÁ.

LAS CORTES CATALANAS. Estudio jurídico y comparativo de su organizacion, y reseña analítica de todas sus legislaturas, episodios notables, oratoria y personajes ilustres, con muchos documentos inéditos del archivo de la Corona de Aragon y el del Municipio de Barcelona, por D. JOSÉ COROLEU É INGLADA abogado del ilustre Colegio de Barcelona y D. JOSÉ PELLA Y FORGAS correspondiente de la Real Academia de la Historia.—Barcelona: Imprenta de la *Revista histórica latina*; MDCCCLXXVI.—Es un volum en 4.^{rt} de 418 páginas.

La nacional unitat política y religiosa de nostra Península, eixint de la combinació dels dos elements wisigoth y romá, y alsantse plena de vida immortal baix l' idea católica en la nacional Asamblea del any 589, estengué fermament sos brassos sobre l' estret de Gibralt-

tar y sobre l' cap de Cervera en los Pirineus per conservar aquí la Narbonense ó la més bella y noble part del Mitjdia de Fransa y per agafar allí la Tingitana, avuy imperi bárbaro de Maroc, que ja l' Romá, ans de la irrupció de las hordas vandálicas habia incorporat á la Bética ó Andalusía. Tal es l' ideal més convenient, y digne de la nació *ibérica*, si tornás á ser algun dia, lo que figuravan los vells mapas del sigle XVIe fent de la Fransa l' *pit*, d' Inglaterra é Italia los *brassos* y de Espanya, millor dirém, de tota nostra Península l' *cap* de l' Europa. Cap gran nació, en efecte, pot viure sense colonias en que posar, no solament lo sobrant de la població, si també las avanzadas de son poder y de son comers; y aquestas colonias en la Gothlandia, ó nació de Recared, haurian naturalment sigut las del Africa fronterissa, inseguint la costa del Mediterráneo y del Atlántich, tantost com ab l' enderrocament de la bizantina Cartagena s'atrissaren las últimas esperansas que de restablirse en Espanya, ovirava l' imperi grech de Constantinopla, hereter ó continuador del Romá.

Las colonias emperó, ni las amplas fronteras no son part *essencial*, sino *integral* del bé de la nació. Sí que ho es elēment esencial una sabia y prudenta l'legislació constitutiva, gubernativa, judicial y administrativa, aspirant en tot al bé comú y emergent de la conciencia, dignitat y abnegació de tothom. Lo Cristianisme altament proclamá y posá eixos tres fonaments; ells fan la verdadera grandesa de la *lley gòtica*, que no s' pogué perfeccionar altrament que passant per set sigles de lluyta heróica contra l's mahometans; la qual creá aquellas generacions fortas y sublimes de la *Edat de ferro*, que de conquista en conquista material, guiadas per lo penó de la Creu, volavan á ferne d' altrás d' esfera superior: l' abolicció de l' esclavitut, la noblesa del treball mecánich recompensat ab las magistraturas municipals y dels gremis, y finalment la representació del poble en l' Asamblea nacional. Alló eran Reys, que regian y governavan; precedint ab llur espasa desenvainada y no seguint lo carro de la victoria; que no s' estancavan en llurs palaus, com momias d' aparell, sino que administradors de justicia eran *vistos* y estimats per totas las ciutats y pobles de llur reyalme; que no solament convocavan, si que presidian las Corts y l'legislavan de plé poder ab ellas; sabent y dihent que llur major gloria consistia en governar los pobles los més lliures del mon. Alló eran Brassos, ó Estaments, verdadera represen-

tació nacional de dret y de fet, que no escatimejavan al cap de la Nació l' honor que li pertany; puig consideravan que en la majestat d' un sol está interessada y personificada la majestat de tots, y que damunt del *Rey* no hi ha més que la Lley, y que damunt de la *Lley nacional* no hi ha més que la *Lley de Deu*. Alló eran Diputats, fets no á cops de porra, ó de sabre, ni á senalladas d' or, ni á trons y llampechs dels núvols ministerials apedregant la gramalla del Municipi escarnit. La Hazienda pública y la propietat privada ben seguras estavan d' ésser per ells respectadas y protegidas, porque de partits turrónístichs, ó banderías políticas ni l' nom ne coneixian; los Diputats del poble eran assalariats y revocables per los comitents; lo poder militar representat per la noblesa y lo poder religiós per lo Clero eran la millor salvaguardia contra las intrusions de la parlèria parlamentaria. No tenian allí entrada las majorías ministerials, porque jamay los ministros, ó consell del Rey, gosaren ab llur paraula tractar, com de poder á poder, ab la majestat de la Nació. Lo Rey era sol responsable del cumpliment de las lleys fetas en Corts, que no podia per sí sol abrogar, ni derogar, ni atentar en rés contra ellas sots pena de perdre la Corona, com prou que ho probaren Don Juan II y Don Felip IV en Catalunya. Aixís cal explicar, com poch á poch anaren buscantse per á referse y readherirse, com encara de nou se buscan, los trossos esbargits del trono de Recared; y de fet s'atansaren casi del tot en lo dels Reys Cathólichs conquistadors de Granada, y á la fi s' enmotllaren en lo de Felip II rey de tota la Península y sas inmensas colonias d' abdós mons. Desgraciadament eix monarca s' deixá seduhir per la perspectiva d' un fácil agrandiment que guanyava en la superficie lo que perdia en lo fons. Ni la reunió de l' Inglaterra á l' Espanya, de que n' isqué la victoria de San Quintí, ni las possessions espanyolas de Flandes, de la Borgonya y de la major part d' Italia, ni la mateixa victoria de Lepant, ahont la diadema imperial de Constantinopla hauria degut recaure sobre l' front de Don Juan d' Austria, ó almenos la de Túnis ja que no la d' Alger, ni encara la conquesta d' Inglaterra, cas que no hagués sigut la *Invincible* vensuda per las tempestats, ó bé la incorporació de la Fransa cas que de la *Ligue* no hagués triunfat Enrich IV ó bé finalment l' agregació perpetual d' Alemanya ab sa conseqüència d' imperi universal que ambicioná Cárlos I, rés de tot aixó, ni

tot plegat, valia tant com la conservació del verdader esperit nacional, degollat, digamho aixís, en la persona del Gran Justicia d' Aragó.

Hora es ja de reflexionar ab clar-enteniment y encesa y patriòtica voluntat (puig que l' desconortarse y ferse un sach de gemechs es cosa de ximples) sobre las causas profonas que produhiren d' un costat la grandesa maravellosa de nostra benvolguda Espanya, y d' un altre la decadencia fins ahont la miram é hi som. Y no basta reflexionar. Es necessari anar viu, viu al fondo de la qüestió y traure n' á conseqüencia práctica las soluciones.

Ara donchs, aixó es lo que fan en llur doctíssim estudi sobre las *Corts catalanas* los senyors Coroleu y Pella, ben coneguts per altres publicacions històriques y jurídicas, emperó no tan importants com la present. Proposan com mot de tot lo llibre lo gran pensament d' En Pere l' *del Punyale* en las Corts de Monsó de 1382: «Si guardats vostres furs é Constitucions é vostres privilegis, aquí trobarets quantes donacions los han fetes, e veurets que *sots los PUS FRANCHS pobles del mon*». Trassan la llista de las obras y documents que han consultat, essent, ans tot, de notarse los *processos originals é inédit de las Corts* conservats en los arxius del Municipi de Barcelona y de la Corona d' Aragó; y desseguida passen á demostrar la veritat irrecusable, copiosa y fecunda del lema sobredit. En l' estudi *jurídich*, fruy de llarch seny y ampla diligencia, may s' avansa una proposició que no s' provi, ni lo discurs s' aparta may del pas rigurós geométrich; es una obra magistral de metódica síntesis, en que primerament las nocions elementarias y teoremas ó teixits generals de nostra organisació política, y luego los aparells resultants y expressats ab los termes de *Representació nacional, Corts reunidas, Llibertats catalanas y llur comparació ab lo Dret polítich modern* deixan l' ánimo del lector satisfet de poder abressar ab un sol cop d' ull tan inmens panorama y de poder apreciar clarament las cosas y las causas en sí mateixas. Lo bon seny dels senyors Coroleu y Pella no s' deixa seduhir per un entussiasme exagerat de *fuero*; puig senyalan los defectes de aquellas Corts, las quals ni en llur forma, ni en llur organisme total serian avuy aplicables á tota la nació espanyola ni á la mateixa Catalunya, ja que ni las ideas ni las costums de la terra son ara las de llavors. Vo-

len sí, com tot lector despreocupat ho desitja ab ells, que prevalessin ó s' ensajin discretament de nou los principis radicals que formaren la grandesa de la nació y emanan profonament de lo esprit immortal é invariable d' ella. Tals foren en nostras Corts.

1. Que la representació nacional eixí de la moral religiosa de la familia ó propietat y del honrat municipi, tres elements tan dignes é inviolables y tan estretament units ab lo *Rey*, ó *Cap*, ó *President*, que no feya mes que un cós legislatiu y governatiu, tancant així la porta á tota pressió ministerial en la elecció y deliberació dels Diputats, y prevenint las ministerials catástrofes ab llurs collas d' empleats y ab los abortos dels grans projectes executius. La responsabilitat ministerial era no un mot va sino un fet per medi dels *caps de greuges* que presentavan las mateixas Corts directament al Rey, fent passar los culpables per lo tribunal ordinari, y no tirant á rodar ó desfer tota la máquina del govern per un poch de rovell ó un gra de pols.

2. Que l' càrrech de Diputat del poble *incompatible* ab los *empleos* de la Corona, *assalariat* per los comitents y *revocable* per ells, si no cumplian los Diputats las instruccions y requestas de aquells rebudas; y per xó mateix, no fiant l' elecció á las masses inconscients y fàcilment seduhibles per l' or y per la passió del moment, sino als magistrats municipals, á tal altura elevats que totas las categorías del poble hi tinguessen representació, y fossen per lo poble llibre y sabiament *elegits*.

3. Que las altas corporacions, ó l' aristocracia del comers, de la industria, de l' agricultura, del talent y de la religió fossen representadas, de forma que may per nombrament reyal entressen en Corts, però sí per sa propia virtut; y á las horas: sí, que no s' perdria l' temps en fullas d' elocuencia de donas, ni, lo que pitjor es, en ambicions convulsivas de la soca y arrels de l' Estat, sino que se emplearia en restaurar ó millorar alló en que tothom té interés y es de dret y de bé comú.

Aquestos y altres resultats prou práctichs saltan á la vista llegint la obra precitada del senyors Coroleu y Pella. La part *histórica*, que segueix á la *jurídica* com comprobant, es altament meritoria y digna de consideració: ja perque revela lo mes íntim de la *Historia de Catalunya* fins ara casi ignorat; ja perque essent completa en son

gènere fa coneixer que en fet de elocuencia parlamentaria l' idioma català res te que envejar á cap altre del mon; ja finalment esperam serà un poderós al·licient á que s' publiquin los *Processos de Corts catalanas*, que jauhen olvidats en los recons dels arxius y corren perill de cremarse ó de perdrers' miserablement per una d' aquellas casualitats que tothom hauria de lamentar, quan ja no hi hauria remey.

Pero millor que nosaltres parlarán las celeberrimas Corts catalanas de 1493, (verdadera antítesis de la *Convenció* de 1793), de qual Procés *original* extractam las páginas primeras, inéditas encara; y son las següents:

En nom de nostre Senyor deu Jesucrist e de la sua sacratíssima mare la gloriosa Verge maria. Sia a tots cosa manifesta com lo Excellentissimo Senyor lo senyor don ferrando per la gracia de deu Rey de Castella, de Arago, de leo, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorques, de Sivilla, de Sardenya, de Cordova, de Corcega, de Murcia, de Jahen, de Algarbi, de Algezira, de Gibraltar e de les illes de Canaria, Comte de Barcelona, Senyor de Viscaya e de Molina, de Neopatria, Comte de Rosello e de Cerdanya, Marques de oristany e de Gociano, huy benaventuradament regnant, haie convocades generals corts als poblats e habitants en lo seu principat de Catalunya ab ses letres dates en la Ciutat de Barcelona, a «deu del mes de Abril» de lany de la nativitat de nostre Senyor deu Jesucrist MCCCCLXXXIII, assignant per loch a la celebracio de dita cort la dita ciutat de Barcelona e per jornada lo «setem dia del mes de Maig apres següent; e com a la jornada damunt assignada lo dit Senyor Rey fos present en la dita Ciutat de Barcelona:

Per tant, lo dit Excellentissimo e potentissimo Senyor, dit dia personalment constituit en «lo refetor maior, qui es en la claustra del monestir de sancta anna» de la dita ciutat, a la celebracio de la dita cort destinat, «alt en son cadafal sehent en la Cadira real ab la spasa denant, e ab aquell aparat e Cerimonià que a tal e tant gran Rey e Senyor es pertanyent e per tals actes es acostumat; stants» devant la Magestat sua, segons degut orde, e los tres staments e braços ¹ del propdit principat, ço es, «a la dreta part los ecclesiastichs, e a part esquerra los militars, e al davant e defront los Sindichs de les Universitats appellant bras real, e en los darrers e mes baxos grahons del dit cadafal lo canceller e altres oficials del dit Senyor;» tots los dessus dits per la forma sobredita segons la Magestat sua proposa a la dita cort, eo als dits staments «congregats en dit loch a so de campana» segon en congregacio de Corts en Catalunya es acostumat. La qual proposicio fonch del tenor següent.

Nous poriem dir ab quanta affectio e voluntat havem desijat venir en

¹ Elegancia llatina de las conjuncions copulativas *et... et*, que s' usa encara en la llengua francesa.

aquest nostre principat per lo redres e reparacio de aquell, la qual ¹, si be ab les provisions per nos e per la Serenissima Reyna, nostra molt cara e molt amada muller fetes «en les corts que darrerament celebren en aquesta ciutat,» lexam ab algun orde, no empero tal ne ab tal compliment com era mester e nos haguerem volgut, restant lo que per ferse devia per les nostres ocupacions, que «a causa de la conquesta de Granada» nons donaren loch per a mes aturar e provehir en lo que sens provisio restava. La qual dita conquesta acabada, e obtesa gloriosa fi de aquella ab la ajuda de Jesucrist nostre Senyor, la exaltacio del qual proseguiem contra la perfida secta de Mahoma e dels seus succesors inimichs de nostra religio cristiana; de continent, «nos e la dita Serenissima Reyna ab lo Illustrissimo princep e primogenit nostre karissimo havem vengut en aquesta Ciutat» per provehir aixi en lo que lavors restava com encara en algunes coses axi subseguides, les quals si per nos romanguessen sens provisio no seria sens gran offensa de deu, desservey nostre e dan de la cosa publica de dit principat. E jatsia despuys que arribam en aquesta dita ciutat, haiam entes ab molts de vosaltres en dita reparacio, pero es cert que «sens corts la provisio faedora no tendrie son compliment,» volents per ço satisfere a nostre desig e descarrech, havem convocat aquesta cort general en aquesta dita ciutat per tractar e practicar ab vosaltres de redreçar aquest principat en comu e en particular aixi en lo que toqua al orde e composicio de la bona administracio de la justicia, e de les monedes e diputacio, lo qual molt desijam arreglar e compondre, com encara «per tractar e practicar de les coses dels comdats de Rossello e de Cerdanya e de totes altres coses que sien e pertanguen á la bona e deguda governacio del dit principat universalment e singular.» Pertant, vos pregam e encarregam, quant mes affectuosament podem, ab gran diligencia e sollicitut entengau en dites coses per que prestament e sens dilacio sian per nos ab consentiment vostre provehides.

La qual proposicio fonch feta per lo dit Senyor Rey en lo dit loch, segons dit es; presents e ohints los dits tres brassos de la cort, a so de campana e alias segons acostumat convocats e congregats. En la qual congregacio foren les persones següents:

Lo Reverend Senyor en berenguer Bisbe de Gerona.

Lo Reverend en Joan elet de Vich.

Lo Reverend en berenguer Archabisbe de sassar, comendatari de la abadia de Scarp.

Lo venerable frare francesch abbat de banyollas e de basalu.

Lo venerable frare Miquel abat de Sanct Salvador de brea.

Lo venerable frare nicolau abat de Sancta Maria de roses e de galligans.

Lo venerable frare anthoni pere abat de sanct feliu de guixols.

Lo venerable frare luis abat de sanct pere de la portella.

Lo venerable frare Lorenç abat de Amer.

Lo venerable frare joan abat de sent lorenç del munt.

Lo venerable frare luis abat de Çarrateix.

Lo venerable frare Galceran abbat de sent quirc.

Lo venerable mossen Jaume fiella Canonje e daga de la Seu de Barcelo-

¹ Reparació.

na comendatari e administrador de la abadia de sancta Silia de monserrat.

Lo honorable mossen pere de vinyes Canonge de Barcelona procurador del Reverend Senyor Archabisbe de Tarragona.

Lo honorable mossen ffranci Vicens Canonge e prior de la iglesia de Tarragona, e mossen Joan andreu sorts Canonge de Barcelona, Sindichs del capitol de Tarragona.

Lo honorable mossen luis sirvent Canonge e Sindich del capitol de Barcelona.

Lo honorable mossen Marti joan de alcoleja procurador del Reverendissimo Senyor Cardenal e bisbe de Leyda.

Lo honorable mossen anthoni codo Canonge de Barcelona procurador del Reverend Senyor bisbe durgell.

PER LO BRAS MILITAR.

Lo Ill. Senyor Infant D. Enrich, Duch de Sogorb e Comte dampuries.

Lo Ill. Senyor don Joan ramon folch, Duch de Cardona, Marques de palas e Comte de les muntanyes.

Lo Spectable vezcomte de Rocamarti.

Lo noble don pedro de muncada e de chiva.

Lo noble don Juany de Castre.

Lo noble don Ugo de Cardona.

Lo noble mossen Dalmau de queralt.

Lo noble Guerau de rochaberti.

Lo noble mossen pere de muncada, fill del noble quondam lorenc de muncada.

Lo noble mossen pere de rochamarti.

Lo noble mossen Miquel de lordat.

Lo noble mossen Jofre de lordat.

Lo noble mossen blay de Castellet.

Lo noble mossen Diomedes ladro.

Lo noble mossen Ramon berenguer de ribelles.

Lo noble mossen Luis de caritelles.

Lo noble mossen Joan de so, cavaller.

Lo noble mossen bernad de rochaberti.

Lo noble mossen felip de castro.

Lo noble mossen Dalmau queralt cavaller.

Lo noble mossen pere de queralt cavaller.

Lo noble mossen Galceran de requesens.

Lo noble mossen Joan de rocaberti.

CAVALLERS.

Mossen Joan de Vilafrancha cavaller.

» Guillem doms » 1.

» Joan de pau »

» Bernad guerau de boxadors cavaller.

» pere de blanes »

1 Suprimim en esta llista lo prenom y titol escrits ab totas lletras en l' original.

»	ffrancesch torres	cavaller
»	ffrancesch de conesa	»
»	pere berenguer barutell	»
»	joan de lobets	»
»	Gaspar gilabert	»
»	Miquel de munturmes	»
»	Joan pere de vilademaný	»
»	Joan de argençola	»
»	Joan lorenc	»
»	Joan gaçol	»
»	anthoni ortola	»
»	Joanot sent just	»
»	pere joan ferrer	»
»	Galceran duzall	»
»	Joan ostalrich bastida	»
»	Ximen de birnega	»
»	Dimas vesach	»
»	Miquel Joan de gralla	»
»	Guillem Colom	»
»	Joan bertran	»
»	perot dezpou	»
Mossen	Joan margarit. ¹	Joan ram.
»	Bernad margarit.	Luis barutell.
»	Luis margarit	Joan de gualbes.
»	Bernad turell	Simon de clariana.
»	pere dança	Luis civera.
»	Miquel de sent marti	Joan caliç.
»	luis de vilaplana	Bernad de gurb.
»	ffrancesch boquet	Joan galceran de papiol.
»	perot de soldevila	Luis desfar.
»	Guerau dezpla	Ffrancesch de caldes.
»	Joan de aguilar	Luis de Uluia.
»	Bernad joan de merles.	Jofre de sentmenat.
»	Joan bernad.	Jordi joan de planella.
»	Bernad terre	Roget de loria.
»	Anthoni viviers.	Fferrando de Jovara, assit procura-
Francesch	Joan de planella.	dor del vezcomte de cabrera y
Joan	miquel de clariana.	de baç.
Guerau	de monpalou.	Luis roier de loria.
Damia	de reiadell.	Joan de Jener.
Miquel	bouet de corbera.	Galceran lor.

¹ Aquí desapareix lo titol de «cavaller» y mes avall lo de «mossen» per indicar asseguradament las categorías de «generosos y homens de paratge, qui feyan plegats los «gentilshomens,» com se veu en altres procesos de Cort,

Pere de sent climent.	Luis pou.
Luis de raiadel.	Berenguer de paguera.
Pere miquel de paguera.	Ffrancesch pages.
Galceran oliver.	Berenguer de argoçola.
Andreu ycart.	Galceran de vilanova.
Ffrancesch de sent climent.	Ramon de papiol.
Joan fenolleda.	Joan de avinyo.
Ffrancesch vilana.	Joan mercer.
Jeronim joan torres.	Ffrancesch calba.
Galceran buçot.	Gaspar de vilanova.
Ffrancesch maymo.	Guillem ramon çarrovira.
Guilem de ivorra.	Pere ramon de montoliu.
Galceran de guardiola doctor en leys.	Joan de avarca.
Arnau benet de cartella.	Joan de muntbuy.
Ffrancesch canilla 1.	Joan sarriera.
Berthomeu de concavella.	Guerau de foix.
Joan de ribera.	Pere de riuns.
Gisbert de ponç.	Miquel benet torres.
Manuel de ragadell.	Luis de Ivorra.
Ffrancesch de blanes.	Bernad montodron 2.
Joan de Ribes.	Jheronim de montbuy.

PER LO BRAS DE LES CIUTATS E VILES REALS.

Mossen pere buçot conseller

- » Guillem oliver
- » Gabriel sampso
- » Berenguer junyet
- » Joan oliba l. d. 3.

} Sindichs de la ciutat de Barcelona.

Micer vicent orrit doctor en leys Sindich de la ciutat de elyda

Mossen pere terrades

- » pere julia

} Sindichs de la ciutat de Gerona.

Mossen joan jorda Sindich de la ciutat de Tortosa.

Berenguer ripoll Sindich de la ciutat de Manresa.

Micer pere boix doctor en leys Sindich de la vila de Cervera.

Joan steve Sindich de la vila de Torrella de Mongri.

Raphel leopart Sindich de la vila de Campredon.

E feta la dita proposicio per la Magestat del Senyor Rey segons dessus es dit, los presidents e principals de quiscuns dels staments de dita cort se aiustaren ensemps en lo mig del dit refector; restants los altres, quiscuns en sos banchs. E hagut entre ells colloqui sobre les coses proposades per delliberacio de tots, lo Reverend en Berenguer Bisbe de Gerona president en lo dit stament ecclesiastich «en nom de tota la cort e de tots los dits

1 També s' pot llegir «cavilla, çavilla, çanilla».

2 Pot ser en lloch de «montrodon».

3 *Legumdoctor*, ó *doctor en lleys*.

staments feu resposta» a la dita proposicio del dit Senyor Rey en la forma seguent.

«Excellentissimo Rey e poderos Senyor:

La cort general del principat de Catalunya subiranament regracia á la excellencia vostra la convocacio per vostra alteza feta, precipuament per dos respectes. Lo primer, perque de si mateixa es justa, sancta y acostada a deu. Difiniren los filosofhs que lo be de la cosa publica es divinal; e los quil procuren, com vostra alteza, pus cristianament divinals que humans. Lo segon respecte es veure e considerar aquest principat fins aci la selcitut vostra en quins actes se es ocupada, e son stats diversos exercicis meritoris e condignes de retribucio, per algun temps divertintse en administrar justicia a molts subdits de diversos e difusos Regnes seus, per altre temps en augmentar lo patrimoni de la corona real, ampliar lo cristianisme e exalçar la sancta fe Catolica suppeditant nascions barbares, contestifiquen vostres glorioses conquestes e nova adquisicio de Regnes. Les quals operacions, en tot o en part, sobre seure la Altesa vostra per comunicarse en aquest principat faent convocacio de cort, done causa de constituirnos, si dir se pot, mes obligats del que eram á vostra Serenitat. E per reconexense de tant benefici besam tots vostres Reals mans. Figure yo Senyor molt alt, com alguna volta he referit, que la venguda de vostra Magestat en aquest principat represente la Incarnacio de Jesucrist, vehent postrada natura humana, destituida de forces e sens poderse levar, baxa a visitarnos prenent carn humana per la redempcio nostra. E com la Magestat vostra sia vist corporal deu en la terra, esperam que imitara les operacions de Jesucrist. Lo qual en lo disapte sana lo paralitich, no per part, mes en tot. No li sana los ulls, no li sana les mans, no li sana los peus, mes universalment tot lo que afreturava de curacio. E axi confiam la curacio nostra sera universal; tal, qual nos es necessaria e covinent a fer a tanta Magestat com la vostra.

Venint, Senyor, a la proposicio per vostra alteza feta, la cort comunica e tractara de les coses proposades, e fara tal resposta que sera servici de deu e benefici de la cosa publica de aquest principat.»

E fetes les dites coses lo Excellentissimo Senyor Rey se parti del dit gran loch; e los staments de la dita cort per semblant sen anaren, no congregantse particularment per aquella jornada, ans les mes principales persones dels dits staments acompanyaren la prefata Majestat real a son palau.

Dijous a nou de Maig del damunt dit any convocada la dita cort a so de campana en lo dit monestir de sancta Anna; Congregats los staments de la dita Cort en la forma acostumada per les stacions següents, Ço es, lo stament ecclesiastich en la casa del «refector major de la claustra» del dit monestir de sancta Anna, en lo qual loch la Magestat del Senyor Rey havia feta la proposicio a la present Cort; E lo stament militar en la casa del altre «refector menor» del dit monestir «qui correspon en l'altra part de la claustra», E lo bras real en la «Capella del sepulcre dins la Sglesia del dit monestir», etc.

Tres cosas, además de las demunt indicadas, cridan especial atención á qui llegeix aquest y altres processos de nostras antiguas Corts: *no tenian tribunas* ó públich ab repicaments de mans, ni *dramas* de personals al-lusions, ans bé juravan los convocats guardarho tot secret; era més estimat lo bon pensador que lo bonich parlador; ni may faltava l' temps per á ben resoldre las cuestiones d' *Hisienda*, puig eran las preferidas; y aixó ho dihem no ab ánimo de posar lo dit sobre las llagas de lo present, sino de que l' posi, si 's vol, la veritat histórica de lo passat aplicada com y per qui s' deu.

**

NOVAS

LA FESTA DELS JOCHS FLORALS

DE 1876

COM s' anima la naturalesa tota als raigs del sol de Maig que venen á besar amorosament lo fullam dels jardins y de las arbres ruixats per la benéfica pluja, aixís se remou y creix en vida lo catalanista en l' época en que anyalment celebrám la renovellada festa de nostra literatura.

Enguany l' extraordinari nombre de premis oferts y sa meteixa varietat feyan esperar ab mes daler lo resultat del fallo dels Mantenedors, y la presencia d' alguns catalanistas forasters que havian vingut pera gosar de la festa aumentava aquella animació.

Vingut, donchs, lo dia 7 dels corrents la gran sala de Llotja s' omplená d' una lluhidíssima concurrència, ocupant l' estrado destinat al efecte gran nombre de adjunts. La sala estava decorada ab la riquesa y bon gust que acreditaren los germans Vilanova ja en l' any anterior, aumentat aquest ab alguns detalls. Los cortinatjes de las portas eran de vellut carmesí y de satí vermell. En los panys de las parets hi havia uns grans tarjetons rodons en qual centre si hi veyá una lira, adornats ab palmas y flámulas. L' estrado pera la Reyna de la festa y 'ls Mantenedors estava adornat ab grupos de

fors artísticament combinats y las cadiras sota un dosser de vellut carmesí. Garlandas de fullatje y escut adornavan las columnas y las pilastras de las parets; la barana de la galería estava coberta ab domás y del enteixinat penjavan las banderas y flamulas de tots colors.

Per allà á la una la marxa del Rey D. Joan tocada per la banda municipal anunciá l' entrada de la comitiva oficial en la que figuravan amés dels Mantenedors, l' Exm. Sr. Governador civil, lo Vice-President de la Comissió provincial D. Joseph Vilaseca y l' Alcalde Constitucional Marqués de Ciutadilla, presidint aquets dos últims respectivament las comissions de la Diputació y Ajuntament, representants de la Autoritat eclesiástica, Diputacions de fora y altres.

Oberta la sessió per lo Sr. Governador ab un acertat discurs en castellá, procedí lo President del Consistori D. Lluís Cutchet á donar lectura de son important discurs que fou interromput y coronat al acabar ab forts aplaudiments.

Després de l' extensa y ben escrita Memoria que llegí lo Secretari del Consistori D. Joseph Blanch, se passá á l' obertura dels plechs que contenian los noms dels autors premiats y á la lectura de las poesías qu' havian obtingut premi; en la forma següent:

FLOR NATURAL. Premi. *Cleopatra* de D. Angel Guimerá (llegida per lo Sr. Blanch).

Lo Sr. Guimerá elegí Reyna de la festa á la bella y simpática poetisa Srta. D.ª Emilia Palau Gonzalez de Quijano qui passá á ocupar lo silló presidencial entre nutrits picaments de mans.

Primer accésit: *Clemenço Isauro á Mount-pelié* de M. Jean Monné, de Marsella.—Segon accésit: *De Poncella á Rosa* de D. Salvador Genís, de la Junquera.—Mencions honoríficas: *Lo que diu lo vent, La disbauxa, Quan serás gran, Lo Rat-penat y Roma.*

ENGLANTINA D' OR. Premi. *La rassa llatina*, de D. Isidro Reventós, llegida per ell mateix.—Primer accésit: *Lo foner*, de D. Pere Ramon Vidal.—Segon accésit: *Lo pou de San Gem*, de D. Cárlos Pons de Ginabreda.—Mencions: *La brega, La mort d' Ataulf, Sanguento y Los tretze.*

VIOLA D' OR Y ARGENT. *L' arbre sech*, de D. Emili Coca y Collado (llegida pel Sr. Blanch).—Primer accésit: *La Ermita*, de D. Joaquim Riera y Bertran.—Segon accésit: *Esglay*, de D. Joseph Fran-

quesa y Gomis. Mencions: *La nit de San Joan, La Catedral y La colometa blanca.*

PREMI OFERT PER LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE GIRONA. Premi: *La festa del carrer*, de D. Joaquim Riera y Bertran (llegida per ell mateix).—Primer accésit: *Lo floviolaire*, de D. Pere Ramon Vidal.—Segon accésit: *La professó de las bordas*, de D. Felip Pirozzini. Mencions: *La Nuvia y Las bodas.*

PREMI OFERT PER LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BARCELONA. Premi: *La Pau*, de D. Jascinto Torres y Reyató (llegida pel senyor Blanch).

PREMI OFERT PER LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE TARRAGONA. Premi: *Lo camp de Tarragona*, de D. Joseph Martí y Folguera. Menció: *La torre de la Mixarda.*

PREMI OFERT PER LA SOCIETAT «LA MISTERIOSA.» Premi: *Epístola*, de D. Joaquim Maria Bartrina (llegida pel Sr. Roca y Roca).—Accésit: *A una dona*, de D. Joseph Martí y Folguera.

PREMI OFERT PER ALGUNS FILLS DE CERDANYA. Premi: *Ceretania*, de D. Francesch Ubach y Vinyeta (llegida per D. Jaume Ubach).—Primer accésit: *Céres*, de D. Joseph Martí y Folguera.—Segon accésit: *Al Pirineu*, d' autor desconegut. Menció: *Ceretania.*

PREMI EXTRAORDINARI OFERT PER LO CONSISTORI. Premi: *Fábulas*, de D. Apeles Mestres (llegidas pel Sr. Roca).

PREMI OFERT PER L' ATENEO CATALÁ (prosa). Premi no s' adjudicá.—Accésit: *Lo teatre catalá*, de D. Francesch Ubach y Vinyeta. Los dos treballs restants que concorregueren á est premi obtingueren menció.

PREMI OFERT PER ALGUNS CATALANISTAS (prosa). Premi: *Catalunya francesa, quadros histórichs*, de D. Joseph Coroleu y D. Joseph Pella y Forgas.—Accésit: *Noticia histórica dels catalans que intervingueren en lo descobriment d' América*, de D. Antoni Auléstia y Pijoan.

PREMI OFERT PER LA REDACCIÓ DE LA RENAIXENSA (prosa). Premi: *Quadros de Barcelona*, de D. Antoni Careta y Vidal.—Accésit: *Sota un tarot*, de D. Martí Genís y Aguilar, de Vich. Menció: La colecció que du per lema: *¡Costumbres! ¿Cómo no hemos de hablar de costumbres siendo ellas tantas y tan puras?* Ventura Ruiz de Aguilera.

No s' adjudicaren los premis de la Diputació de Lleyda, del Centro de Lectura de Reus, ni 'l ofert per lo Sr. Mariezcurrena.

Ab un excelent discurs de gracias del Mantenedor D. Enrich Claudi Girbal, cronista de Girona, terminá aprop de las quatre la sessió que deixá completament satisfeta á la concurrencia com ho demostrá aplaudint als autors que 's presentaren á rebre los premis (que ho foren tots menos los Srs. Ramon Vidal, Pons de Ginebreda, Coroleu y Pella y Forgas) y á las composicions que 's llegiren á algunas d' ellas ab gran entussiasme.

Deixant pera son lloch y temps corresponent lo judici de las composicions distingidas en los Jochs d' enguany sols dirém ara que la impressió general que 'ns causá la festa fou altament favorable tant per lo mérit de las composicion poéticas com per la importancia que s' ha donat aquest any á la prosa que tanta falta li fa á nostre modern renaixement.

Fa algunas setmanas se trova en aquesta ciutat lo jove Dr. G. Baist, deixeble del profesor aleman lo célebre romanista Hofmann de l' Universitat de Munich. Coneixedor intel·ligent de l' antich catalá se dedica á fer un estudi comparatiu de dos manuscrits de la Crónica d' En Ramon Muntaner, que 's censervan: l' un á la Biblioteca universitaria y l' altre en poder d' En Carreras y Xuriach. En son viatge científich se proposa aprofitarse dels que hi ha á la Biblioteca Nacional y á l' Escorial per donar á llum dintre dos anys una nova edició de dita Crónica ab lo text purgat de faltas. Segons tenim entés farà també un nou estudi comparatiu del *Fuero Juzgo* pera los *Monumenta Germaniae historica*. No poden menys 'ls catalanistas de sentirn' hi grat per semblants trevalls tan útils á l' estudi de nostra llengua.

Está de venda á la llibrería d' En Alvar Verdaguer lo projecte del frontis de la Catedral Basílica de Barcelona, tret del que se conserva en l' arxiu del Capítol y que fou projectat fa quatre sigles. En elogi d' aquest trevall bastè dir que es copia feta per lo malhaurat pintor y distingit dibuixant autor y editor dels *Recuerdos y bellezas de España* En Francisco Xavier Parcerisa. Pera facilitar l' adquisició del curt nombre d' exemplars que quedan d' aquesta edició, se

ven cada exemplar á menys de la meytat del preu que costava quant se publicá trenta anys enrera. No duptem que 'ls aymadors y conreadors de las arts en nostra patria no deixaran perdre l' ocasió d' adquirir una obra que dintre poch vindrá á esser rara.

Acaba d' eixir á llum en Valladolid, baix la direcció del professor d' Arquitectura D. Marcial de la Cámara, la *Biblioteca del constructor, del Industrial, Bellas arts, obras públicas y ciencias exactas*; contenint el sumari de la 1.ª entrega, lo següent:

SUPLEMENT. Secció doctrinal.—*Arquitectura legal*: Dret d' un propietari ab habitació enclavada en área d' altre Servitut de llums. Id. de desaigue. Un grabat.—*Pintura*: Diálech en que 's fixan las reglas pietóricas de distintas Escolas.—*Bibliografía*: Monuments arquitectónichs d' Espanya. Obras antigas y modernas, nacionals y estranjeras.—*Secció de Varietats*.—La restauració de la Catedral de Lleó. Mosaich romá. Concursos. Subastas.

Acompanyan 8 planas dels *Deu llibres d' Arquitectura de Vitruvi*, y altres 8 dels *Comentarios* ab bons grabats en lletras y encabessaments, y una magnífica lámina apart ab un hermós intercolumni de Cariátides de la Sala de Guardias suissos en el Louvre, y detalls del ordre dórich.

Pera continuar la festa que en honor dels poetas premiats en los Jochs Florals celebrava cada any la disolta societat *La Jove Catalunya*, que s' havia fet ja tradicional, se aplegaren aquest any alguns dels jovens catalanistas mes coneguts, tenint lloch aquella sessió la vetlla del dilluns dia 8 del corrent, en lo Saló de Cent de Casa la Ciutat.

Encar que 'l temps plujós que feya no permetia esperar una extraordinaria concurrencia, esta fou tant nombrosa qu' omplí tot lo saló, que presentava iluminat per los grupos de llums de gas que últimament s' hi han posat, un magnífich y sever aspecte. En la tarima de la testera hi havia la taula de la Presidencia, qual lloch la comissió que devia constituir-la cedí respetuosament al sabi catedrátich de Literatura y ver catalanista D. Manel Milá, y Fontanals, fentli costat en la mateixa taula y á un cantó y altre de ella la major part dels autors premiats y altres coneguts en la literatura catalana.

Lo Sr. D. Isidro Reventós llegí per comensar un breu mes correc-

te discurs, y seguidament se doná lectura desde la taula que al efecte s' havia disposat al centro d' un dels costats del saló de las composicions següents: *Cleopatra* de D. Angel Guimerá, *De pòncella á rosa* de D. Salvador Genís, *Lo pou de S. Gem* de D. Carles Pons, *Lo foner* de D. Jaume Ramon Vidal, *L' aiguat de S. Farriol* de D. Joseph Atmetller, *L' arbre sech* de D. Emili Coca, *Esplay* de D. Joseph Franquesa, *La festa del carrer* de D. Joaquim Riera, *La pau* de D. Jascinto Torres, *La mort y la vida* de D. Martí Genís Aguilar, *La professó de las bordas* de D. Felip Pirozzini, *Fábulas* de D. Apelles Mestres, *Rondalla celestial* de D. Cárles Pirozzini, *La Rassa llatina* de D. Isidro Reventós y *La cansó de la vella* de D. Francesch Matheu.

Finalisá la sessió ab unas paraulas del Sr. Manel Pau altre [dels individuos de la comissió, regraciant als poetas que en ella havian pres part, á las personas particularment invitadas y en general á la concurrencia.

Al entrar en lo saló se repartí á las senyoras un volum estampat en los tallers d' aquesta Revista, que baix lo títol de *Lo llibre del amor* y la dedicatoria *A las noyas catalanas*, conté un triat aplech de composicions amatorias dels coneguts poetas Srs: Bartrina, Bassegoda, Bertrán y Bros, Ferrer, Febreir, Franquesa y Gomis, Genís Aguilar, Guimerá, Matheu, Mestres, Montserrat, Manel Pau, Pirozzini, Pons Massaveu, Reventós, Riera, Serra y Campdelacreu, Torres y Reyató, Ubach y Verdaguer (Alvar).

En lo mas Pau-Virol prop del poble de Sta. Eugenia y á 3 quilómetros de Girona, propietat de D. Joaquim de Mercader y Belloch Comte de Belloch, s' han trobat una série de magnífichs paviments de mosaich formant una superficie d' uns 16 metres de llarch per 3 y mitj d' ample. Representan un circh romá ahont alguns carros se disputan lo premi d' arribar primer á la meta, un dels quals sembla haver volcat, destacantse perfectament la figura del personatge que presideix l' espectacle. En segon terme se vehuen á un costat las deesas Palas y Cibeles y á l' altre los germans Romulo y Remo en l' acte de alletarlos la lloba. En altre tros posteriorment descubert apareixen Belerofont y la Quimera.

També en aquesta Ciutat y en lo solar de l' Ensenyansa han continuat trobantse fragments arquitectònichs é interessants lápidas entre ellas una molt notable en que 's cita moltes vegadas la paraula *Barcino*.

L' *Academia Científico Mercantil* d' aquesta Ciutat ha publicat lo programa d' un concurs entre los seus socis pera l' adjudicació de premis consistents en diplomas de mérit y mencions honoríficas, segons lo valor dels treballs, á una Ressenya Geográfich-comercial de Catalunya y un Premi extraordinari qual tema está compres en lo fí proposat en l' article 1.er del Reglament de dita Academia que se deixa al arbitre dels autors.

La celebrada revista que baix lo títol de «El Porvenir de la Industria» se publica en esta ciutat baix la direcció del inginyer, D. Magí Lladós y Rius, continúa mereixent de sos abonats un favor á que 'l fan digne los esforços que fá pera posar la nostra industria y comers al nivell de las mes avensadas nacions. No descuida ans al contrari cultiva ab assidua constancia las arts puig, en los últims números venen publicats uns articles de D. Joseph de Manjarrés recopilant las lliçons per ell donadas sobre Arts suntuarias. Aquesta íntima unió que se troba en las planas de *El Porvenir* entre totas las arts, industrias y comers fan de dita publicació una de las mes recomanables que veuhen la llum á Espanya. Las condicions materials ab que se publica no desdeixen de sa importancia. Se suscriu al preu de 20 rals trimestre en la Administració.—Correu vell núm. 5, pis 2.

S' han estrenat á l' Odeon la comedia en 5 actes y tres quadros *Un voluntari* |de Cuba ó l' honra d' un jornalero, á l' Olimpo *La tia Maria*, en un acte, á Novedats, *Dorm!!* sarsuela en un acte de Don Narcís Capmany, en lo teatro de l' *Alianza* de S. Martí una pessa titolada *L'Espiritista*, de D. Manel Romeu y á Novedades *Las guanteras*, sarsuela en un acte, lletra de D. Joan Molas y música de Don Joan Rius.

Segons lo projecte de la *Biblioteca de escritores aragoneses* que va á publicarse á Çaragossa baix los auspicis de la Diputació Provin-

cial, se dividirá en duas seccions de *Obras graves* y *Obras amenas*, comprenentse en las primeras, entre altres «La Crónica latina y española de San Juan de la Peña», la «Crónica de Aragon» de Fray Gambero Fabricio de Vagad, los «Comentarios de Blancas» y «Sumario de los hechos de los Reyes de Aragon» per Zurita. En la secció de obras amenas senyalan las «Poesías de Pedro Liñan de Biaza» lo «Cancionero de Pedro Manuel Ximenez y Urrea», y las «Obras de los hermanos Leonardos de Argensola».

Mereix ser imitada y es digne del mes entussiasta elogi la conducta de la Diputació aragonesa, que ve á prestar, ab dita publicació, un veritable testimoni d' amor á las glorias pátrias.

Als qui suposant á Catalunya enterament dedicada á son comers é industria, volen negarli, ó desconeixen sos relevants progressos en lo camp de las lletras y las arts, poden contestarlos elocuentment los triunfos cada dia mes notables dels fills de la terra en quants certámens, sian locals sian generals, se celebran á Espanya.

Diguiho sinó lo fallo del Jurat de la actual Exposició de pinturas oberta á Madrid, la qual en las seccions que coneixém, que son las de pintura y escultura, ha adjudicat los premis en sa inmensa majoría á artistas catalans.

No haventse adjudicat primeras medallas ni en l' una ni en l' altre, ha obtingut (en la secció de pintura) la primera medalla de segona classe lo Sr. Urgell per son magnífich paissatge *L. oració de la tarde*, altres segons los Srs. Nin y Tudó y Franch, y dos de tercera los Srs. Urgellés y Rabadá.

En la secció d' escultura han obtingut segonas medallas los Senyors Agapito Vallmitjana, Oms y Reynés y terceras los Srs. Fuxá, Pagés y Vidal.

Notables son los dos primers números del any present de la *Revista histórica* que ha aparegut ab notable millora en la part tipográfica.

Notarém per son interés referent á nostra historia, en lo primer las *Antiguas murallas de Barcelona* per D. Fidel Fita y la Colecció de cartas del Reynat de D. Joan II publicadas per D. Francesch de Bofarull; y en lo segon la noticia sobre una traducció castellana del

llibre de cavallerías titolat *París y Viana*, de original provensal ó catalá, pel Sr. Saavedra, lo referent á *Una heroína del sitio de Girona en 1809* de D. Emili Grahit y 'l treball titolat *Inscripciones romanas inéditas de Barcelona* del citat Sr. Fita.

Acompanyan los números respectivament dos láminas una ab facsímils de firmas d' historiadors catalans y aragonesos y altre ab los de las lápidas romanas trobadas en esta Ciutat.

Hem rebut un exemplar de la interessant memoria llegida per lo distingit arquitecte D. Joseph O. Mestres en la sesió pública inaugural celebrada per la Academia de ciéncias naturals y arts de Barcelona en 14 d' Octubre del any passat. Comté diversas y curiosas noticias sobre la organisació dels gremis de constructors y mestres de casas en general y mes especialment del establert en esta Ciutat, com y també una sumaria indicació de las obras mes culminants que dugueren á cap uns y altres.

La *Revue des langues romanes*, acaba d' iniciar la segona serie de sa colecció, publicant un número mensual, si bé per escepció lo primer quadern que ha exit compren los 4 números dels mesos de Janer á Abril. Seguint lo propósit de comunicar á nostres lectors tot quant contingua aquella Revista referent á Catalunya, indicarem qu' en lo predict quadern Mr. Boucherie fa una brevíssima pero laudatoria crítica del treball que sobre «*Historia literaria del decasílabo y endecasílabo anapéstico*» publicá lo docte eatedrátich d' esta Universidad literaria D. Manuel Milá en la *Revista histórica latina*. En la secció de bibliografía se menciona: la qu' en la *Romania* se dedica á la publicació que del *Genesi de scriptura* feu D. Miquel Victoriá Amer; y aquella en que l' italiá E. Monaci s' ocupa en la *Rivista di filologia romanza* de la obra de Konrad Hofmann, *Ein Katalanisches Thierepos von Ramon Lull*. Parla despres en estracte del cartell d' enguany dels Jochs Florals de Barcelona; cita entre los llibres nous las últimas publicacions que ha rebut aquella redacció dels senyors Maspons, Matheu, Pirozzini, Montserrat, Picó y Fiter; y termena, donant gracias á LA RENAIXENSA per l' interés ab que tracta de la esmentada Revista. Mol nos complau tal mostra de gratitut, empero desitjariam qu' ella nos pagués sempre ab la

mateixa moneda, imposantse també l' obligació de fer coneixer mes detingudament lo moviment literari catalá entre los provensals. Aixís ho esperem.

Lo savi Rector y professor de la Central D. Vicens de la Fuente, prosseguint en la *Revista de la Universidad de Madrid*, la *Historia* que va escribint *de los establecimientos de enseñanza en España*, dedica en lo número penúltim (2 del t. 6, 2.ª época) un capítol quals interessants párrafos se titulan: 1.º «*Estudios en Mallorca desde el siglo XIII: Las escuelas de Lull en aquella isla; y 2.º La escuela de Lulio se propaga por la Corona de Aragon.* L' últim número (3 del t. 6, 2.ª época) conté també altre capítol, quals párrafos van rubricats en esta forma: 1.º *Academia de Toledo para la redaccion de las tablas Alfonsies*; 2.º *Universidad de Sevilla: Estudios de ciencias naturales en aquella escuela*; 3.º *Arnaldo de Villanueva ó Vilanova*; y 4.º, *Sabios naturalistas acusados de nigrománticos. El Marqués de Villena.*»—Res mes contenen dits números qu' immediatament pugua convenir á nostra literatura é historia; n' obstant devém fer justicia als ilustrats colaboradors d' aytal publicació, que avaloran ab sos treballs lo text del derrer quadern, mencionant que los en ell compresos son bastant notables y mes triats qu' altres anteriors, sobressurtint entre tots, no sols lo referit estudi históric del Sr. Lafuente, si que també un molt acabat del erudit orientalista D. F. J. Simonet sobre *La Muger arábigo-hispana*. ¡Tan de bó qu' en los próximos números de la *Revista* poguem admirar articles com aquestos!

La notable Revista bibliográfica *Polybiblion* que surt á llum á Paris, publica en un de sos derrers números una traducció del cartell dels Jochs Florals d' enguany.

Ab motiu de tractar de la obra *Las Córtes catalanas* dels senyors Coroleu y Pella ha dit D. J. Mañé y Flaquer en lo *Diari de Barcelona*, del 30 d' Abril:

«Per ço considerám com temps perdut lo pensar en restaurar lo passat atenintse no mes á la forma exterior: l' esperit es lo que devem restaurar, y quan eix esperit nos encoratje, cada poble, cada

rassa, cercará las formas apropiadas á la índole de llur caràcter pera desenrotllarse, gosant de la llibertat necessaria, dins la lley del progrés humá. Si no 's vá per aquest camí, totas las restauracions serán uns passatemps mes ó menys ignocents, ridículs arcaismes ó cops d'efecte que desapareixen. Ningú com nosaltres ha aplaudit lo restabliment dels Jochs Florals, que ab tanta cruesa y per tots los medis combateren los racionalistas madrilenys, pero desitjam que sian alguna cosa mes que una ocasió de fer versos y un pretext de lluhir galas. L'esperit de nostres avis que volem veurer restaurat té son símbol en llur lema: *Pàtria, Fé, Amor*. Quan los aymants dels Jochs Florals estigan disposats á sacrificarse de bon grat per sa *Pàtria*, á pujar fins si convé á la forca pera confesar sa *Fé*, á tren-car llansas no pera guanyar lo cobejat dot de una pubilla, sino pera honrar á la dama de llurs pensaments, pera pagar tribut desinteressat al *Amor*; lo dia que 'ls seus pensaments y sas accions s'inspiren en l'esperit de sacrifici que simbolisa la veritable trilogía de llur antich escut *aquell dia Catalunya será lliure, será forta, será considerada pcse á qui pese*, y tornarà á ser lo guayta avansat y la vanguardia de la terra espanyola.»

Aplaudim de cor aquesta com totas las manifestacions de catalanisme donadas pel Sr. Mañé, com estem sempre á punt de fer lo mateix ab tots los homens polítichs que segueixen per est camí vingan del camp que vingan.

Hem rebut lo primer quadern de la tercera tirada del *Diccionari doméstich*, redactat per D. Balbino Cortés y Morales. Son títol ja indica l'objecte á que vá destinat y per son contingut, ens farém càrrech de l'utilitat de dita publicació, puig conté un repertori universal de coneixements útils á tots los rams de ciencias y d'agricultura en general, administració y economía doméstica, medicina, art culinari, etc.; y per aixó li cuadra molt bé lo segon nom de *Tresor de las familias* ab que l'ha batejat l'autor.

Habentnos sollicitat mols amichs que reimprimissem *Lo Llibre del Amor* que se repartí á las senyoretas que assistiren á la festa celebrada en lo Saló de Cent en obsequi als poetas premiats en los últims Jochs Florals, nos hem decidit á publicarne una segona edició

que 's trobará de venta en casa Verdaguer y demés principals llibreries de Barcelona al preu de 4 rals.

La edició es de gran luxu com la primera, ja agotada.

En lo número 63 de *La Revista de Lérida*, acreditada revista que veu la llum en dita ciutat publica D. Lluís Roca una bonica poesia catalana titulada *Coloma blanca*. Si las demés revistes que 's publican en Catalunya donessen cabuda á la literatura pátria se veurian afavoridas per poesias com la que hem indicat que reuneix grans bellesas de forma y una elevació de conceptes no comuna.

S' ha publicat per l' actiu editor D. Joaquim Vinandell *Las Diosas de la Libertad*, primer tomo de la Biblioteca PRINCESAS Y CORTESANAS.

L' obra se ven á 8 rals essent las condicions materials inmillorables. Forma un volum de mes de 200 planas en octau prolongat.

Ha vist la llum en lo tomo V de la Biblioteca de Ambos Mundos la novela de Carlos Dickens *La Voz del Campanario*.

També s' ha publicat lo tomo II de la CIENCIA MODERNA. *El Origen del hombre*, qual autor es Carlos Roberto Darwin.

La primera obra s' espen á 2 rals y la segona á 10 en las principals llibreries d' Espanya.

Los concerts matutinals dels coros de 'n Joseph Anselm Clavé s' inaugurarán lo dia 25 del present mes. Vista l' acceptació qu' ha alcansat los anys anteriors, no dubtém qu' alcansará molt favor de nostre públich en lo d' enguany.

S' han descubert á Tarragona en la propietat de D. Delfin Rius, situada á mitj kilometre de aquella capital uns magnífichs mosáichs en exelent estat de conservació.

En onze trossos ha dividit lo Sr. Rius aquells artístichs objectes tots d' un preu inestimable, particularment dos bustos de tamany natural, d' un correcte dibuix y bon colorit que representan las dihesas Ceres y Minerva.

Ha comensat l' impresió del volum de Jochs Florals d' aquest any y per la pressa ab que s' avansa la edició, creyem que á primers de Juliol se repartirá als senyors adjunts.

En lo jardí de ca 'n Gibert se está edificant ab gran activitat un Teatre d' istiu, en lo qual s' hi representarán grans balls d' espectacle alternats ab produccions catalanas per una companyia ahont figuran los coneguts actors Sreta. Alentorn, y Srs. Fontova, Fuentes, Perelló y Bertrán.

Sabém que la Empresa, desitjosa de protegir lo teatro catalá está disposta á admetre totas las produccions que se li presenten especialment en un acte, pera posar en escena las que reuneixen bonas condicions.

Tres sensibles pérduas hem de anunciar avuy: la del notable orador sagrat, Director del Colegi de Mataró, D. Hermenegildo Coll de Valdemia Pbre, la de D. Joseph Ortega y Espinós, Director y catedrátich que fou d' aquest Institut, autor de uns *Autores selectos* y de la popular obra *Historia de las escuadras de Cataluña*, de la que darrerament se n' ha fet una segona edició; y la de D. Estanislau Reynals y Rabassa, actual Rector de nostre Universitat Literària, catedrátich de l' escola de Notaria, redactor del Diari de Barcelona y entussiasta aymador de las cosas de la terra, com ho havia demostrat sempre y ho manifestá elocuentment en son discurs del any en que presidí lo Consistori dels Jochs Florals.

En la llibrería de Verdaguer s' han exposat tres excelents fotografías d' en Viladomat, com á mostra de las que acompanyarán l' obra que sobre aquell artista va á publicar D. Joaquim Fontanals del Castillo.

SUMARI

ANDREU BALAGUER Y MERINO.	Recorts íntims devant la tomba del M. Il. Dr. D. Estanislau Reynals y Rabassa.	243
ANTONI AULÉSTIA.	Quadros de historia catalana.	249
O' SOLLERS.	Correspondencia.	257
JOAQUIM SALARICH.	Lo lliri de Vespella.. . . .	259
RICART GINEBREDÀ.	La conservació dels fruyts.	273
FRANCISCO MANEL PAU.	Tres dias de matrimoni.	280
JOAQUIM M. BARTRINA.. . . .	Nit d' Amor.	285
JOAN PONS Y MASSAVEU.	La professó.	289
VICENTS ARTEAGA.	Per ella.. . . .	290
JOAN SARDÀ.	Bibliografía.	292
**	idem.	298
	Novas.	310